

Nr 85

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.; given Stockholms slott den 19 februari 1960.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt 87 § regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i rättegångsordningen i tre avseenden.

För det första föreslås att domared ej skall behöva avläggas av icke rättsbildad befattningshavare, vilken anlitas såsom protokollförare. Sådan befattningshavare skall enligt förslaget i stället avlägga en enklare utformad men för ändamålet bättre avpassad ed.

Vidare föreslås sådan ändring av delgivningsreglerna att delgivning i vissa fall skall kunna ske genom delgivningshandlingens överlämnande i den söktes hemvist m. m.

Propositionen avser slutligen att för präster och därmed jämställda inom andra trossamfund än svenska kyrkan begränsa den allmänna vittnesplikten i en omfattning som svarar mot den för präst inom svenska kyrkan stadgade tystnadsplikten.

Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 6 kap. 2 §, 33 kap. 12 § och 36 kap. 5 §¹ rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 KAP.

2 §.

Protokollet skall — — — — — föra protokollet.

Ej må den anlitas som protokollförare, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. *Protokollförare skall hava avlagt domared.*

Ej må den anlitas som protokollförare, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. *Den som ej avlagt domared skall, innan han må tjänstgöra såsom protokollförare, inför domstol eller inför rättens ordförande avlägga ed, att han skall efter bästa förstånd fullgöra uppgiften såsom protokollförare och icke för någon uppenbara de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Angående eds utbytande mot försäkran på heder och samvete gälle i tillämpliga delar vad om domared är stadgat.*

33 KAP.

12 §.

Har den — — — — — i tidning.

Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning, om den sökte har känt
Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning, om den sökte har känt

¹ Senaste lydelse av 36 kap. 5 § se SFS 1954: 432.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen

Härigenom förordnas, att 12 och 17 §§ konkurslagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Upptages borgenärs — — — — — delgivas gäldenären.

I fråga om delgivning av konkursansökning äge vad om delgivning av stämning i tvistemål är stadgat motsvarande tillämpning. Delgivning på sätt i 33 kap. 12 § rättegångsbalken är föreskrivet må ske även då gäldenären vistas å känd ort utom riket och delgivning eljest ej kan med laga verkan ske här i riket samt konkursdomaren med hänsyn till ortens avlägsenhet eller andra omständigheter finner det icke skäligen böra krävas, att delgivningen verkställs utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt omständigheterna medgiva.

I fråga om delgivning av konkursansökning äge vad om delgivning av stämning i tvistemål är stadgat motsvarande tillämpning. Delgivning på sätt i 33 kap. 12 § *första stycket* rättegångsbalken är föreskrivet må ske även då gäldenären vistas å känd ort utom riket och delgivning eljest ej kan med laga verkan ske här i riket samt konkursdomaren med hänsyn till ortens avlägsenhet eller andra omständigheter finner det icke skäligen böra krävas, att delgivningen verkställs utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt omständigheterna medgiva.

Sker delgivning — — — — — av borgenären.

17 §.

Nu är konkursansökning gjord av borgenär, och dör gäldenären, utan att han den medgivit; har ej målet hänskjutits till rätten, vare dödsboet förelagt att till konkursdomaren inkomma med förklaring över ansökningen inom fjorton dagar från delfåendet. Medgiva, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutred-

Nu är konkursansökning gjord av borgenär, och dör gäldenären, utan att han den medgivit; har ej målet hänskjutits till rätten, varde dödsboet förelagt att till konkursdomaren inkomma med förklaring över ansökningen inom fjorton dagar från delfåendet. Medgiva, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutred-

¹ Senaste lydelse se SFS 1946: 809.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

ningsman, ej samtliga dödsbodelägre ansökningen och skall förtydligas samma prövas av rätten, varde, där någon dödsbodelägres vistelseort är okänd eller dödsbodelägre uppehåller sig å avlägsen utrikes ort, sådan delägare särskilt kallad på sätt i 33 kap. 12 § rättegångsbalken sägs. Är målet, då gäldenären dör, redan hänskjutet till rätten, varde dödsboet kallat att inför rätten yttra sig över ansökningen, och gälle beträffande frånvarande delägars kallande vad nyss sagts. Söker borgenär, att avliden gäldenärs bo skall avträdas till konkurs, skall i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägars kallande till rätten tillämpas vad i första och andra punkterna föreskrivits.

ningsman, ej samtliga dödsbodelägre ansökningen och skall förtydligas samma prövas av rätten, varde, där någon dödsbodelägres vistelseort är okänd eller dödsbodelägre uppehåller sig å avlägsen utrikes ort, sådan delägare särskilt kallad på sätt i 33 kap. 12 § *första stycket* rättegångsbalken sägs. Är målet, då gäldenären dör, redan hänskjutet till rätten, varde dödsboet kallat att inför rätten yttra sig över ansökningen, och gälle beträffande frånvarande delägars kallande vad nyss sagts. Söker borgenär, att avliden gäldenärs bo skall avträdas till konkurs, skall i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägars kallande till rätten tillämpas vad i första och andra punkterna föreskrivits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *vissa ändringar i rättegångsbalken* samt anför därvid följande.

1951 års rättegångskommitté har den 25 juli 1956 avgivit en promemoria (stencilerad) med förslag bl. a. till bestämmelser om delgivning genom överlämnande av delgivningshandlingen i den söktes hemvist. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, hovrätten för Övre Norrland, statskontoret, Stockholms rådhusrätt, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, Svenska polisförbundet, Svenska fastighetsarbetareförbundet, Stockholms stadskanslis organisationsavdelning och Delgivningscentralen i Stockholm.

Sedan rättegångskommittén den 19 juni 1954 erhållit i uppdrag att verkställa utredning av frågan om rätt för frikyrkopastor att undandraga sig vittnesmål angående vad som blivit honom anförtrott i hans egenskap av själasörjare, har kommittén den 20 april 1959 överlämnat en promemoria (stencilerad) med förslag till lag om ändrad lydelse av 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Över denna promemoria har efter remiss yttranden avgivits av hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, Linköpings domkapitel, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Frikyrkliga samarbetskommittén, Förbundet för religionsfrihet, Frälsningsarmén i Sverige, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Evangeliska fosterlandsstiftelsen.

Inom justitiedepartementet har vidare utarbetats en den 12 november 1959 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag till ändring av den ed, som skall avläggas av protokollförare vid domstol. Yttranden över denna promemoria har efter remiss avgivits av hovrätten för Nedre Norrland, 1951 års rättegångskommitté, Föreningen Sveriges häradshövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare.

Vid nämnda promemorior fogade förslag till ändrad lydelse av vissa stadganden i rättegångsbalken torde få biläggas detta protokoll (*Bilaga B*).

Jag anhåller nu att få upptaga berörda spörsmål till behandling.

A. Ändring av den ed, som skall avläggas av protokollförare vid domstol

Gällande bestämmelser

I 6 kap. rättegångsbalken har upptagits bestämmelser om domstols protokoll. Enligt 2 § nämnda kapitel skall protokollet föras av befattningshavare vid rätten eller lagfaren ledamot av rätten samt undertecknas av honom. Ordföranden äger, då omständigheterna föranleder därtill, själv föra protokollet. Det stadgas vidare i samma paragraf att som protokollförare ej må anlitas den, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Protokollförare skall ha avlagt domared.

Enligt vad i 4 kap. 11 § stadgas har domareden f. n. följande lydelse:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter Sveriges lag och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Eden skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande. Med domstolens eller ordförandens tillstånd må den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga ed, i stället avgiva försäkran på heder och samvete.

Enligt 24 § domsagostadgan åligger det domsagobitråde att, om rätten eller domaren så förordnar, tjänstgöra som protokollförare enligt 6 kap. rättegångsbalken. Motsvarande bestämmelse förekommer, såvitt angår biträde å rådhusrätts kansli, i 13 § kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser angående rådhusrätt och magistrat, den s. k. magistratskungörelsen.

Ed skall avläggas icke bara av protokollförare utan även av tolk och stenograf (5 kap. 7 § och 6 kap. 9 §). Dessa behöver dock icke avlägga formlig domared utan det räcker med att de inför rätten med ed betygar, att de efter bästa förstånd skall fullgöra det uppdrag som lämnats dem.

Departementspromemorian

I departementspromemorian framhålles att det vid tiden för rättegångsbalkens ikraftträdande och åren närmast därefter ansågs som mer eller

mindre självklart att protokollet — liksom memorialet under den äldre ordningen — skulle föras av rättsbildad befattningshavare vid domstolen. Rätten eller domaren ägde visserligen enligt domsagostadgan (24 §) möjlighet att förordna domsagobitråde att tjänstgöra som protokollförare men denna möjlighet torde endast mycket sporadiskt ha utnyttjats. För rådhusrätternas del dröjde det ända till 1957, innan motsvarande möjlighet infördes (13 § magistratskungörelsen).

Det påpekas att strävandena under senare år alltmer inriktats på att överföra olika slags göromål, även av rätt kvalificerat slag, på icke rättsbildad personal inom domstolarna. I samma mån har den rättsbildade personalen befriats från dessa göromål. Såsom ett led i dessa strävanden har ingått att i största möjliga utsträckning överlåta protokollföringen på domstolarnas kanslipersonal. Det har vid förverkligandet av dessa strävanden kunnat konstateras, att domaredens lydelse föga svarar mot det innehåll, som ligger i uppgiften att föra domstolens protokoll. Detta förhållande har t. o. m. medfört, att man på sina håll avstått från att använda domsagobitråde såsom protokollförare, ehuru omständigheterna i övrigt talat för lämpligheten härav.

Av domaredens text torde det — enligt vad i promemorian vidare framhålles — endast vara den i slutet av eden upptagna förbindelsen att »varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller», som kan sägas äga tillämpning på protokollförare. Det synes därför lämpligt, att den ed protokollföraren har att avlägga begränsas härtill jämte en förklaring — på motsvarande sätt som för tolk och stenograf — att han skall fullgöra sitt uppdrag efter bästa förstånd. Den ålderdomliga formuleringen i 4 kap. 11 § rättegångsbalken torde dock böra ersättas av en mera tidsenlig text utan någon väsentlig saklig förändring av innehållet (jfr SvJT 1944 s. 50).

Det anföres i promemorian att en på nu angivet sätt utformad ed bör avläggas endast av icke rättsbildad personal. För domarpersonalen är det naturligt, att denna även i fortsättningen avlägger domared. Den som en gång avlagt domared bör självfallet ej avlägga särskild ed såsom protokollförare.

Yttrandena

Förslaget har tillstyrkts av *hovrätten för Nedre Norrland*, *Föreningen Sveriges häradshövdingar* och *Föreningen Sveriges stadsdomare*. Sistnämnda remissinstans anför, att domareden utan tvivel har en lydelse, som gör den närmast olämplig att använda, då uppdraget gäller protokollföring av icke rättsbildat biträde. Var och en som sett sig nödsakad att använda den i dylikt sammanhang torde väl därvid ha känt en viss olust, och det bör därför hälsas med tillfredsställelse att förslag till ett särskilt edsformulär framlagts. Anledning till erinran mot innehållet i detta föreligger enligt föreningens mening icke. — Beträffande utformningen av den nya eden ifrågasätter *Föreningen Sveriges häradshövdingar*, om uttrycket »de rådslag,

som förekomma då överläggning till dom eller beslut hålles inom stängda dörrar» till innebörden motsvarar domaredens ordalag »de rådslag rätten inom stängda dörrar håller». Det förefaller föreningen som om sistnämnda lokution skulle vara vidsträcktare och omfatta allt vad som förekommer inom stängda dörrar, således exempelvis även huvudförhandling. Någon anledning att från tystnadsplikten undantaga vad som förekommer under huvudförhandling inom stängda dörrar och som skall hållas hemligt lär icke föreligga. Huru därmed än förhåller sig synes den önskade moderniseringen icke nödvändigöra att domaredens formulering frångås; möjligen kan en mindre justering av ordföljden vara påkallad.

1951 års rättegångskommitté (majoriteten) anser det riktigt att en sådan lagändring sker att domareden icke skall användas av befattningshavare som icke tillhör — eller kommer att tillhöra — domarpersonalen. Kommittén ifrågasätter emellertid, om kravet på edgång av protokollförare bör upprätthållas.

Om förarbetena till gällande bestämmelser anför kommittén.

Enligt den gamla rättegångsordningen fördes protokollet vid underrätterna av domaren själv i häradsrätterna och i rådhusrätterna vanligen av viss ledamot av rätten. Processkommissionen föreslog (I s. 177), att protokollet skulle föras av en till kansliet hörande tjänsteman och borde till riktigheten vitsordas av rättens ordförande genom påteckning. I motiven (s. 171) anfördes: En juridiskt utbildad tjänsteman å kansliet torde vara fullt kompetent härtill. En dylik ordning är också den vanliga i främmande rättegångsordningar, av vilka några icke ens förutsätta, att den som för protokollet har juridisk utbildning. I likhet med vad utomlands i regel förutsättes, bör emellertid även hos oss domstolens ordförande kontrollera protokollets behöriga förande och med sin namnteckning därå vitsorda detta.

Processkommissionen synes icke ha tänkt sig någon bestämmelse om edgång av protokollföraren. Kommissionen har måhända utgått ifrån att den juridiskt utbildade tjänstemannen å kansliet avlagt domared; och protokollet skulle ju till riktigheten vitsordas av rättens ordförande genom påteckning.

Processlagberedningen upptog i sitt förslag angående protokoll samma bestämmelse som nu finns i 6 kap. 2 § rättegångsbalken. Beredningen anförde (II s. 114) att protokollet i regel skulle föras av särskild protokollförare. Som sådan kunde anlitas antingen befattningshavare vid rätten eller lagfaren ledamot av rätten. Närmare bestämmelser härom borde meddelas i de för domstolarna gällande arbetsordningarna. Om förhandlingen var av den enkla beskaffenhet att anlita av särskild protokollförare ej erfordrades, borde rättens ordförande äga att själv föra protokollet. Beredningen ansåg att något omedelbart ansvar för protokollets innehåll och avfattning icke borde åligga rättens ordförande, när särskild protokollförare funnes. I överensstämmelse härmed upptogs i förslaget icke stadgande om skyldighet för rättens ordförande att underteckna protokollet; ordföranden hade att underteckna protokollet endast om han själv fört det. Rörande edgången yttrade processberedningen endast: Med hänsyn till den befattning, som protokollföraren har att taga med målet, bör han ha avlagt domared.

Det var således processberedningen som framförde förslaget att protokollföraren skall ha avlagt ed (domared), och detta sammanhänge tydligen

med att enligt beredningens förslag protokollföraren skulle ha det omedelbara ansvaret för protokollets innehåll och avfattning samt underteckna protokollet.

Enligt kommitténs mening torde det över huvud böra undvikas att använda officiell edgång. Särskilt ter det sig omotiverat att för tjänstemän inskräpa vissa av deras tjänsteplikter genom edgång. Protokollföraren är alltid tjänsteman vid eller i domstolen, och skyldigheten att föra protokoll är endast en del av hans tjänsteåligganden. Beträffande protokollföringen liksom beträffande tjänsten i övrigt är han underkastad tjänstemannaansvar, och det synes egendomligt att han skall gå ed på att han skall sköta protokollföringen ordentligt men icke behöver gå ed på att han skall sköta sig i övrigt. Den icke beedigade tjänsten i övrigt kommer att framstå såsom mindre viktig, ehuru även i denna del kan ingå åtgärder som för allmänheten och domstolen är av stor vikt (lagakraftbevis, uppgifter till register och myndigheter, meddelanden till parter, stämpeluppbörd etc.). Att domare skall avlägga domared är grundat på en gammal tradition men motiveerar icke att edgång skall fordras av protokollförare. Vittneseden och edgång av tolk avkräves av personer, som icke har tjänstemannaställning vid domstolen, och avser att i allvarlig form inskräpa vikten av deras funktion i rättegången. Stenograf, som också har att avlägga ed, är visserligen numera som regel befattningshavare vid domstolen men kan också vara annan. Enligt kommitténs mening bör emellertid, om edgång icke skall fordras av protokollförare, finnas en uttrycklig föreskrift om tystnadsplikt för de fall att han är närvarande vid rättens slutna överläggningar, en tystnadsplikt som väl för domare ligger i sakens natur men också är uttryckt genom domareden. Det torde ha varit denna tystnadsplikt som närmast varit anledningen till att en särskild ed av protokollföraren nu föreslås, men tystnadsplikten kan lika väl fastslås på annat sätt, i lag eller instruktionsvis. Den synes lämpligen kunna införas i 6 kap. 2 § rättegångsbalken, med användning av de uttryck som departementsförslaget använder beträffande ed. Dock synes orden »till dom eller beslut» icke böra användas, dels när överläggning till utslag även förekommer dels när det kan förekomma överläggningar som ej utmynnar i vare sig dom, beslut eller utslag. Därest edgång skall fordras av protokollförare, har kommittén icke annat att erinra mot förslagets innehåll än vad kommittén anfört rörande sättet att uttrycka tystnadsplikten.

En ledamot av rättegångskommittén — borgmästaren Lutteman — förklarar sig tillstyrka att för protokollförare, som ej avlagt domared, denna utbytes mot en ed av det innehåll departementspromemorian innehåller med den jämkning av ordalydelsen som kommittémajoriteten ifrågasatt.

Departementschefen

Det i departementspromemorian framförda förslaget att domared ej skall behöva avläggas av icke rättsbildad befattningshavare, vilken anlitas såsom protokollförare, har godtagits av samtliga remissinstanser. De flesta remiss-

instanserna har även biträtt förslaget att domareden skall bytas ut mot en ed av i huvudsak den lydelse, som förordats i departementspromemorian, medan från ett håll — 1951 års rättegångskommitté — ifrågasatts om kravet på edgång över huvud taget bör upprätthållas.

Att i gällande lag uppställts krav på edgång för protokollförare sammanhänger med att protokollföraren har det omedelbara ansvaret för protokollets innehåll och avfattning samt även undertecknar detsamma. Någon ändring i dessa avseenden är f. n. icke aktuell. Emellertid har rättegångskommittén nyligen fått i uppdrag att till övervägande upptaga hela problemet om protokollföringen vid domstol. Kommittén torde därvid få anledning att även komma in på frågorna om ansvaret för protokollet och om slopande av edgångskravet för protokollförare. Jag är med hänsyn härtill icke beredd att nu upptaga spørsmålet om helt borttagande av edgångskravet. Enär behov av ändring av eden tydligtvis föreligger, torde dock departementspromemorians förslag i avbidan på resultatet av kommitténs arbete nu böra genomföras. Beträffande utformningen av den nya eden torde de anmärkningar, som i ett par yttranden framförts, böra beaktas.

Såsom i departementspromemorian anförts bör den nya eden avläggas endast av icke rättsbildad personal. Domarpersonalen bör sålunda även i fortsättningen avlägga domared.

B. Delgivning genom överlämnande av handlingen i den söktes hemvist m. m.

Gällande bestämmelser m. m.

Som huvudregel för verkställande av delgivning av rättegångshandling gäller enligt 33 kap. 6 § rättegångsbalken att handlingen i huvudskrift eller styrkt avskrift skall överlämnas till den som sökes för delgivning. Från denna huvudregel finns betydelsefulla undantag. I stället för till den som sökes för delgivning kan handlingen i vissa fall överlämnas till annan person, som har att i sin tur överlämna handlingen till den sökte, s. k. *surrogatdelgivning*. Härom finns bestämmelser i 8, 9 och 10 §§. Har den som sökes för delgivning känt hemvist inom riket och träffas han ej där (8 §), må handlingen överlämnas till vuxen medlem av det hushåll han tillhör. Träffas ej heller någon sådan person, må handlingen lämnas till hyresvärdens, om denne bor i samma hus, eller till portvakt eller annan, som i hyresvärdens ställe har tillsyn över huset och där har sin bostad. Driver den sökte rörelse med fast kontor och träffas han ej på kontoret under vanlig arbetstid, må handlingen där överlämnas till anställt biträde. Därjämte skall i samtliga nämnda fall meddelande om överlämnandet sändas med post till den sökte under hans vanliga adress. Vid delgivning med bolag, förening eller annat samfund, stiftelse eller annan sådan inrättning (9 §) kan delgivningshandlingens lämnas å kontoret där förvaltningen föres till där anställt biträde, om den som för samfundet eller inrättningen äger mottaga delgivningen ej träffas. Även i detta fall skall underrättelse om överläm-

andet sändas per post till den sökte. Motsvarande regler gäller för delgivning med kommun eller annan sådan menighet. Av bestämmelserna i 10 § följer att delgivning i samtliga nu omnämnda fall skall anses ha skett, då meddelandet om delgivningen avsänts. Vidare stadgas att den, till vilken handlingen lämnats, svarar för att handlingen kommer den sökte till handa. Som allmän begränsning gäller att handlingen ej får överlämnas till den söktes motpart.

I vissa fall kan delgivning ske genom att handlingen anslås i rättens kansli och meddelande därom införes i tidning, s. k. *kungörelsedelgivning*. Bestämmelser om detta delgivningssätt finns i 12 §. Det får användas, om rätten förordnar därom. Sådant förordnande kan meddelas, om den som sökes för delgivning varken inom eller utom riket har känt hemvist och upplysning ej heller kan vinnas om var han uppehåller sig. Meddelandet om anslaget skall införas i allmänna tidningarna och, om det kan antagas därigenom komma till den söktes kännedom, även i annan tidning. Har delgivning med part ägt rum i denna ordning, erfordras ej i samma mål vid ny sådan delgivning med den parten att meddelande införes i tidning. Samma delgivningsförfarande kan användas, om den sökte har känt hemvist inom riket och han eller någon, till vilken handlingen vid surrogatdelgivning må överlämnas, ej träffas. Dessutom fordras att upplysning ej heller kan vinnas, var den sökte uppehåller sig. Delgivning skall anses ha skett, då de föreskrivna åtgärderna vidtagits.

Enligt 13 § får surrogatdelgivning jämlikt 8 § eller kungörelsedelgivning ej begagnas i fråga om stämning i brottmål. Vid delgivning av stämning i tvistemål får surrogatdelgivning ej äga rum, med mindre anledning förekommer att den sökte avvikit eller eljest håller sig undan. Samma inskränkning gäller i fråga om kungörelsedelgivning av stämning i tvistemål, då den sökte har känt hemvist inom riket. Har någon hos nedre justitierevisionen anmält ombud, som äger för honom mottaga stämning eller annan handling, får enligt 20 § delgivning ske med ombudet men kungörelsedelgivning får ej företagas, med mindre delgivning med ombudet ej kan ske enligt övriga regler.

Delgivning i rättegång sker i allmänhet genom rättens försorg. Möjlighet föreligger för part att själv ombesörja delgivning, men denna möjlighet begagnas ytterst sällan. Närmare bestämmelser om domstolsdelgivning återfinnes i kungörelsen den 10 juli 1947 om delgivning i mål och ärenden vid domstol (*delgivningskungörelsen*). Enligt denna ankommer det på domstolen att bestämma hur delgivning i rättegång i varje särskilt fall skall verkställas. I första hand bör domstolen begagna sig av förfarandet att sända delgivningshandling per brev med begäran om skriftligt erkännande av mottagandet. Detta delgivningssätt bör användas, när domstolen på förhand bedömer att den söktes erkännande av delgivningen kan påräknas. Finnes delgivning ej kunna med trygghet äga rum på detta sätt, bör delgivningen, om den som sökes vistas på ort med postanstalt av viss beskaffenhet, äga rum enligt de särskilda reglerna för s. k. postdelgivning. I an-

nat fall bör delgivningen uppdragas åt stämningssman eller annan, vars intyg enligt rättegångsbalken utgör fullt bevis om verkställd delgivning, s. k. stämningssmannadelgivning. Stämningssmannen erhåller i varje särskilt fall anvisningar från domstolen, huruvida delgivningshandlingen måste överlämnas till den sökta personligen eller vilken form av surrogatdelgivning som får användas. I delgivningskungörelsen har fastställts olika slag av anvisningar, som skall intagas i den blankett till delgivningsbevis domstolen översänder till stämningssmannen.

Hänvisningar till rättegångsbalkens regler om delgivning förekommer i åtskilliga författningar. Sålunda skall enligt lagsökningslagen (5 och 24 §§) rättens föreläggande för gäldenären i lagsökningsmål eller i mål om betalningsföreläggande delgivas gäldenären på sätt om stämning i tvistemål är stadgat. I sistnämnda mål får delgivningen dock ej äga rum utom riket och ej heller genom kungörelse. Även i fråga om delgivning av konkursansökan äger reglerna om delgivning av stämning i tvistemål motsvarande tillämpning (12 och 17 §§ konkurslagen). Vissa avvikelser beträffande användningen av kungörelsedelgivning stadgas emellertid. Konkurslagen innehåller jämväl i andra hänseenden hänvisning till reglerna om delgivning av stämning i tvistemål. Hänvisning till rättegångsbalkens delgivningsregler finns vidare i vissa stadganden i utsökningslagen, vattenlagen, lagen om utmätningssed, aktiebolagslagen och lagen om nyttjanderätt.

Äldre rättegångsbalken saknade egentlig motsvarighet till de nuvarande bestämmelserna om surrogatdelgivning. I dess 11 kap. 9 § andra stycket och 10 § fanns i stället regler om delgivning av stämning i tvistemål i vissa fall genom fästande av stämningen på den söktes husdörr, s. k. spikning. Svarande som icke veterligen var »faren ur riket» men ej kunde anträffas skulle sålunda, om anledning fanns till antagande att han höll sig undan, delgivas stämning på så sätt att den fästes på hans husdörr och upplästes för hans husfolk, om sådant fanns. Svarande, som veterligen var »faren ur riket» men hade känt hemvist här, kunde delgivas genom kungörelse men stämningen skulle därjämte bl. a. fästas på hans husdörr.

Delgivning genom spikning kan ej ske enligt nya rättegångsbalken. I utsökningslagen har däremot bibehållits bestämmelser om ett delgivningsförfarande, som i viss mån är likartat med äldre rättegångsbalkens. Bestämmelserna erhöll sin nuvarande utformning genom lagändring den 2 mars 1951 (prop. nr 29).

Enligt 59 § utsökningslagen gäller att utmätning i allmänhet kan lagligen verkställas utan hinder av att gäldenären ej är tillstädes vid förrättningen. För att utmätning skall få ske i gäldenärens frånvaro kräves dock i regel att gäldenären på förhand underrättats om att utmätning för fordringen är sökt. Underrättelsen skall enligt 60 § meddelas gäldenären genom utmätningssman. Har skriftlig underrättelse bevisligen kommit gäldenären annorledes tillhanda gäller detta som giltig delgivning. Detsamma är förhållandet, där gäldenären sökts och ej träffats i sitt hemvist, men underrättelsen blivit meddelad hans make eller husfolk eller, om de ej anträffas,

i slutet kuvert avlämnad i hans hemvist eller fäst på hans husdörr. 193 § utsökningslagen innehåller analoga bestämmelser i fråga om underrättelse om vräkning.

Kommittén

Efter redogörelse för förarbetena till gällande rätt och för åtskilliga till kommittén framförda ändringsförslag beträffande delgivningsreglerna (promemorian s. 94—109) anför kommittén till en början att bestämmelserna om surrogatdelgivning i 33 kap. 8 § rättegångsbalken i första hand avser delgivning med fysisk person. På grund av särskild hänvisning i 9 § är bestämmelserna emellertid tillämpliga även då delgivningen är riktad mot juridisk person, vilken icke har kontor av den beskaffenhet som anges i 9 §. Har den juridiska personen icke sådant kontor, kan därför surrogatdelgivning ske exempelvis genom överlämnande av handlingen i firmatecknarens bostad till dennes hustru eller annan vuxen medlem av det hushåll firmatecknaren tillhör.

Ej heller finner kommittén gällande bestämmelser utgöra hinder mot att delgivningsförsändelsen nedlägges i den söktes brevlåda jämte skriftlig anmaning till den sökte att hos stämningssmannen bekräfta mottagandet. Ett på dylikt sätt erhållet skriftligt erkännande om delgivning bör i regel godtagas som bevis om delgivningen. Däremot torde endast i undantagsfall intyg av stämningssman om telefonbekräftelse av en delgivning kunna godtagas som delgivningsbevis.

Kommittén framhåller, att det väsentliga syftet med all delgivning är att den sökte skall få del av handlingens innehåll. Med hänsyn härtill bör det endast under noggrant bestämda och snävt begränsade villkor vara tillåtet att verkställa delgivning på annat sätt än genom handlingens överlämnande till den som sökes för delgivning. Avvikelse härifrån innebär alltid risk att den sökte ej får del av handlingen. Det är därför mycket viktigt att tillse att såvitt möjligt garantier skapas för att handlingen verkligen kommer den sökte tillhanda. Med hänsyn härtill kan det ej komma i fråga att — såsom förordats i vissa till kommittén framförda ändringsförslag — tillåta att handlingen skall anses överlämnad till den person som i sin tur har att vidarebefordra handlingen till den sökte, även om den förstnämnde vägrar mottaga handlingen. Ej heller finner kommittén anledning slopa bestämmelsen att vid surrogatdelgivning meddelande om överlämnandet skall med posten sändas till den sökte under hans vanliga adress. Kommittén understryker att denna bestämmelse tillkommit för vinnande av ökad säkerhet att handlingen verkligen kommer den sökte tillhanda. Med hänsyn till anspråken på säkerhet måste även vissa villkor uppställas med avseende å den person som har att överbringa handlingen till den sökte. Kommittén anser därför att det vid delgivning i bostadshus bör krävas att överbringaren är bosatt i samma hus som den sökte och därjämte på grund av sin ställning har viss kontakt med denne. Föreligger ej dessa förutsättningar, ökar risker-

na för att överbringaren på grund av det besvär som är förenat med handlingens överlämnande underlåter att lämna handlingen till den sökte personligen. Även ur synpunkten att överbringaren fullgör en uppgift, som egentligen tillkommer ett offentligt organ, synes invändningar kunna riktas mot att portvakt, hyresvärd eller annan, som är bosatt i annat hus än den sökta, skall betungas med att vidarebefordra delgivningshandling. Reglerna om surrogatdelgivning bör vidare utformas så att överlämnandet av handlingen kan ske utan onödigt obehag för den sökta och utan att utomstående — grannar, inneboende, arbetsgivare, arbetskamrater och andra — alltför mycket inblandas i delgivningsärenden. Undvikas bör ock att delgivningshandling överlämnas på sådan plats eller sådant sätt att därigenom uppkommer störningar för utomstående, t. ex. avbrott i arbete.

Gällande bestämmelser om surrogatdelgivning innefattar enligt vad kommittén hävdar en lämplig avvägning av de intressen till vilka enligt det anförda hänsyn bör tagas. En vidgning av möjligheterna till surrogatdelgivning kan svårligen ske utan att dessa intressen i viktiga hänseenden efter-sättes. Kommittén har därför ej funnit skäl föreslå, vare sig att området för surrogatdelgivning vidgas eller att någon av de nuvarande formerna för sådan delgivning slopas.

Kommittén erinrar om att äldre rättegångsbalkens regler om delgivning genom handlingens fästande å den söktes husdörr i nya rättegångsbalken ersatts, dels av bestämmelserna om surrogatdelgivning dels av bestämmelserna i 33 kap. 12 § om kungörelsedelgivning, vilket delgivningssätt enligt äldre rättegångsbalken kunde begagnas endast beträffande person som var »veterligen ur riket faren».

Kommittén framhåller, att med hänsyn till att det väsentliga syftet med all delgivning är att den sökta skall erhålla del av handlingens innehåll kungörelsedelgivning får anses som en nödfallsutväg, vilken endast bör komma i fråga då inga andra möjligheter till delgivning finns. Kungörelsedelgivning är nämligen huvudsakligen att betrakta såsom en formell delgivning, vilken endast i undantagsfall verkligen bringas till den söktes kännedom. I det fall, då den sökta har känt hemvist inom riket (12 § andra stycket), skulle med all sannolikhet säkrare garantier för att han får kännedom om delgivningen skapas, om denna i stället för genom kungörelse får ske genom att delgivningsförsändelsen uppsättes på den söktes husdörr eller på annat sätt avlämnas i hans hemvist. En möjlighet att uppsätta försändelsen på den söktes husdörr skulle säkert få till följd att det mången gång blir lättare att anträffa den sökta för personlig delgivning än för närvarande. Det synes därvid ofta vara lämpligt att stämningssmannen genom brev underrättar den sökta om att delgivningsförsändelsen kan komma att fästas å hans husdörr. Till förmån för en sådan reform kan även åberopas kostnadsskäl. Utformas reglerna efter förebild av 60 § utsökningslagen, d. v. s. så att delgivning tillåtes ske genom att handlingen i slutet kuvert avlämnas i den söktes hemvist eller fästes på hans husdörr, anser kommittén att ej heller med hänsyn till den söktes intressen avgörande invändningar kan

riktas mot att denna delgivningsform införes i rättegångsbalken. Härvid bör uppställas samma förutsättningar som nu gäller i fråga om kungörelsedelgivning med person, som har känt hemvist inom riket. Det bör således krävas att varken den sökta eller någon, till vilken handlingen enligt 8 § må överlämnas, träffas samt att upplysning ej heller kan vinnas, var den sökta uppehåller sig.

Kommittén påpekar, att enligt gällande bestämmelser kungörelsedelgivning ej får äga rum vid delgivning av stämning i brottmål. Ej heller får i tvistemål sådan delgivning göras beträffande stämning med person som äger känt hemvist inom riket, med mindre anledning förekommer att han avvikit eller eljest håller sig undan. I mål om betalningsföreläggande är kungörelsedelgivning icke tillåten i fråga om delgivning av föreläggandet med gäldenären. Motsvarande inskränkningar torde enligt kommitténs mening böra gälla i fråga om delgivning genom försändelsens avlämnande i den söktes hemvist eller fästande på hans husdörr. Jämväl i åtskilliga andra fall anser kommittén det vara mindre lämpligt att delgivning sker på detta sätt. Även då delgivningen avser annan handling än stämning i tvistemål, bör förfaringssättet sålunda ej komma i fråga, med mindre anledning förekommer att den sökta håller sig undan. Med hänsyn härtill ävensom till undvikande av missbruk finner kommittén att beslut om delgivning genom försändelsens avlämnande i den söktes hemvist eller fästande å hans husdörr, i likhet med vad nu gäller om kungörelsedelgivning, bör fattas av rätten.

Införes regler av angivet innehåll, anser kommittén att möjligheten till kungörelsedelgivning med person, som har känt hemvist inom riket, ej bör bibehållas. Däremot finner kommittén reformen ej böra medföra inskränkning av nuvarande möjligheter till surrogatdelgivning. Inskränktes dessa i något hänseende, torde nämligen utrymmet för den nya delgivningsformen bli alltför stort.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förordar kommittén att bestämmelser om delgivning genom handlingens avlämnande i den söktes hemvist eller fästande å hans husdörr upptages i 33 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken i stället för nuvarande regler om kungörelsedelgivning med person, som har känt hemvist inom riket. Enligt gällande lydelse av 13 § blir det föreslagna delgivningsförfarandet uteslutet i fråga om delgivning av stämning i brottmål. Ej heller blir i tvistemål förfarandet tillämpligt vid delgivning av stämning, med mindre anledning förekommer att den sökta avvikit eller eljest håller sig undan. Med hänsyn till att det i praktiken knappast finns behov av att använda det föreslagna delgivningssättet mot annan än svarande i tvistemål eller som är i delgivningshänseende likställd med sådan person, räknar kommittén med att förfaringssättet, utan särskilda bestämmelser därom, ej heller i övrigt kommer att tillämpas annat än vid undanhållande.

Kommittén påpekar, att på grund av de hänvisningar, som finns i 33 kap. 20 § rättegångsbalken, 24 § lagsökningslagen och 123 § andra stycket konkurslagen, de i dessa lagrum föreskrivna särskilda inskränkningarna i fråga

om användande av kungörelsedelgivning kommer att gälla även den föreslagna delgivningsformen.

Kommittén föreslår slutligen — som en konsekvens av förslaget till ändring av 33 kap. 12 § rättegångsbalken — att vissa formella jämkningar vidtages i 12 och 17 §§ konkurslagen.

Yttrandena

Kommitténs förslag har biträts eller lämnats utan erinran i det övervägande antalet remissyttranden. Utan att direkt avstyrka förslaget har några remissinstanser ifrågasatt eller föreslagit en del jämkningar i det samma.

Endast en remissinstans — *Stockholms rådhusrätt* — har ställt sig tveksam till en ändring av gällande ordning. Rådhusrätten yttrar, att vad som anförts mot det forna förfaringsättet att fästa stämningar m. m. på den söktes husdörr till genomläsning för envar förbipasserande är tillämpligt jämväl på förfarandet att fästa ett tillslutet kuvert på husdörren. Det torde vara just den skandaliserande effekten som utgör orsaken till att ett hot om spikning i många fall skulle leda till en snabb personlig delgivning. Därtill kommer det obehag ovidkommande personer kan få vidkännas på grund av misstag vid delgivningsförfarandet eller andra oförutsedda omständigheter. Rådhusrätten förordar att spikningsförfarandet i vart fall tillgripes allenast om försändelsen icke kan avlämnas i den söktes hemvist. Rådhusrätten anser att detta bör komma till direkt uttryck i själva lagtexten.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att såväl det föreslagna delgivningsättet som kungörelsedelgivning enligt gällande lagregel bör vara att tillgå. Delgivning genom avlämnande i hemvistet eller fästande på husdörren synes hovrätten meningslös, då den sökte håller sig undan utan att dock ha avvikit, medan kungörelse kan få effekt. Det får ankomma på rätten att bestämma delgivningssättet i det aktuella fallet.

Att kommitténs förslag icke innefattar befogenhet för stämningsman att besluta om fästande av delgivning på husdörr finner *Delgivningscentralen i Stockholm* beklagligt. Delgivningscentralen påpekar att denna befogenhet finns vid motsvarande delgivning enligt utsökningslagen. Stämningsman, som förordnas av domstol, företräder i sin tjänsteutövning domstolen på ett helt annat sätt än annan som fullgör delgivningsuppdrag utslutande på grund av sin ställning som tjänsteman. Förordnande kan av domstolen återkallas. För stämningmännen med praktiska erfarenheter och kännedom om obstruktionsbetonat klientel bör det vara naturligt att kunna bedöma, när det är befogat att uppsätta en stämning på husdörren. Missbruk kan därför anses vara utslutet bland erfarna stämningmän. Ett beslut av domstolen om delgivning måste grundas på stämningmannens uppgifter i ett utförligt hindersbevis. Naturligare och effektivare vore, om stämningmännen anförtros bedömandet och efter verkställd förrättning i en

utförlig promemoria får redogöra för vidtagna åtgärder. Förtydligande bestämmelser härom kan införas i domstolens förordnande för stämningssman. När stämningmännen vid Stockholms rådhusrätt hos kommittén föreslagit införandet av bestämmelser, som möjliggjorde fästande av delgivningshandling på husdörr, förutsattes att detta förfaringssätt skulle ersätta eller komplettera surrogatdelgivning. Erfarenheterna från tiden före 1948 har visat att spikning icke förekom i större utsträckning. Enligt delgivningscentralens uppfattning bör bestämmelserna om handlingens avlämnande i den söktes hemvist eller fästande på hans dörr införas såsom en komplettering genom ett tredje stycke till 33 kap. 8 § med den begränsning som följer av 13 §. Även *Stockholms stadskanslis organisationsavdelning* ifrågasätter, om icke stämningmännen bör kunna bemyndigas att vidtaga åtgärderna på eget ansvar och framhåller bl. a. att man härigenom skulle undvika den försening som uppkommer då delgivningsmannen först skall utverka domstolsbeslutet. Möjligheten att anslå en delgivning torde emellertid ha större värde som påtryckningsmedel än som faktiskt delgivningsmedel. Det kan därför tänkas att man uppnår goda och snabba resultat även enligt kommitténs förslag, därest delgivningsmännen till den sökta avsänder ett meddelande om att de hos domstol kommer att begära tillstånd att anslå delgivningen, om den sökta håller sig undan.

Stockholms stadskanslis organisationsavdelning vänder sig mot att betalningsföreläggande och föreläggande i mål om borgenärsed ej skall kunna delgivas enligt det föreslagna förfarandet. Anledningen till att dessa handlingar undantagits synes enligt organisationsavdelningens mening närmast vara rent formell, i det att 33 kap. 12 § rättegångsbalken hittills endast behandlat kungörelsedelgivning och denna delgivningsmetod icke är tillåten enligt lagsöknings- och konkurslagarna. *Delgivningscentralen i Stockholm* finner det otillfredsställande att betalningsföreläggande efter genomförandet av kommitténs förslag, liksom hittills, icke kan delgivas personer, som undanhåller sig och är bosatta i fastighet utan portvakt. En mycket stor del av Sveriges befolkning bor i enfamiljshus.

I anledning av kommitténs synpunkter rörande surrogatdelgivning förklarar *Svenska fastighetsarbetareförbundet* sig ha ytterligare stärkts i sin uppfattning att fastighetsarbetare (portvakter) helt bör befrias från skyldigheten att överbringa delgivningsförsändelser till hyresgäster. Delgivning, åtminstone i städer och större samhällen, bör helt kunna ske genom postverket. *Stockholms stadskanslis organisationsavdelning* framhåller att ett något vidgat område för delgivningsmännen att handla efter eget omdöme sannolikt skulle vara mera till gagn än till skada. Om brevöversändelse direkt från domstolen kommer till allmän användning för ett första delgivningsförsök, torde de personer, som ej vill få grannar och andra utomstående inblandade i sina förbindelser med myndigheterna, få ökade möjligheter att skydda sig mot insyn. Detta utgör enligt organisationsavdelningens uppfattning ett stöd för de till kommittén framförda förslagen om ökade möjligheter att företaga surrogatdelgivning.

Departementschefen

Såsom framgår av den föregående redogörelsen gäller beträffande delgivning i rättegång såsom huvudregel, att den handling varom fråga är skall i huvudskrift eller bestyrkt avskrift överlämnas till den med vilken delgivning skall ske. Avsteg härifrån tillåtes enligt lagen endast under vissa noggrant angivna och snävt avgränsade förutsättningar. Sålunda kan s. k. surrogatdelgivning — innebärande att handlingen överlämnas till annan än den sökte — i vissa fall äga rum, då den sökte har känt hemvist här i riket men ej anträffas där. Vidare kan delgivning understundom ske genom kungörelse, bl. a. då i nyss berörda fall någon, till vilken handlingen kan överlämnas, ej träffas och upplysning ej heller kan vinnas om var den sökte befinner sig.

Det är självfallet att delgivning genom kungörelse vanligtvis blir en rent formell åtgärd, som icke leder till att den sökte verkligen får kännedom om den handling som skall delgivas. Rättegångskommittén har nu föreslagit att kungörelsedelgivning skall slopas i sådana fall då den sökte har känt hemvist inom riket. Enligt förslaget skall delgivning — om den sökte icke anträffas i hemvistet och man ej vet var han finns samt ej heller någon anträffas till vilken handlingen kan lämnas — i stället ske genom att handlingen lägges i brevlåda eller på annat sätt avlämnas i den söktes hemvist eller ock i slutet kuvert fästes på hans husdörr. Förslaget innebär ett återupplivande i något ändrad form av det förfarande med s. k. spikning, som förekom i vår rättegångsordning före processreformen. I den form som kommittén nu föreslår användes förfarandet för närvarande inom utsökningsväsendet.

Kommitténs förslag innebär att delgivningsförfarandet i de avsedda fallen blir mera effektivt genom att utsikterna att den sökte verkligen får del av handlingen väsentligt ökas. Förslaget har också i allmänhet vunnit gillande vid remissbehandlingen. Tvekan har anmälts endast av Stockholms rådhusrätt, som framhållit att vad som anförts mot den gamla metoden att fästa stämningar o. dyl. på den söktes husdörr till genomläsning för förbi-passerande är tillämpligt även om ett tillslutet kuvert fästes på dörren. Rådhusrätten har betonat att det sannolikt är just den skandaliserande effekten som är anledningen till att ett hot om spikning i många fall leder till att den sökte ej håller sig undan, varigenom snabb personlig delgivning kan ske. Enligt min mening kan emellertid den söktes intresse att utomstående ej skall få inblick i hans privatliv ej anses bli i otillbörlig grad åsidosatt med den utformning som förfarandet fått i förslaget. Jag anser mig därför kunna i princip biträda förslaget.

Såsom kommittén förordat bör de regler, som erfordras för ändamålet, utformas efter förebild av 60 § utsökninglagen. Handlingen bör alltså avlämnas i den söktes hemvist eller fästas på hans husdörr i slutet kuvert. I överensstämmelse med vad som förutsattes vid tillkomsten av stadgandet i utsökninglagen bör avlämnandet i regel ske genom att kuvertet nedlägges i

brevlåda. Även brevlåda, som är anbragt utanpå en dörr eller på en vägg till den söktes bostad, torde få begagnas. Däremot torde försändelsen ej kunna anses avlämnad, om den nedlagts i brevlåda utan yttre samband med bostaden, t. ex. vid en grind eller vid närmaste korsväg. Försändelsen bör icke fästas på husdörren, om den kan avlämnas på annat sätt; detta torde dock icke behöva uttryckligen angivas i lagtexten. Kuvertet bör — liksom fallet är vid andra former av delgivning i rättegång — vara försett med uppgift om domstolens namn samt namn och adress å den sökte.

Anslås försändelsen på den söktes husdörr, åtnjuter densamma det rättskydd, som stadgandet i 10 kap. 12 § strafflagen om straff för skadande eller borttagande av »myndighets anslag eller insegl» lämnar.

Det synes lämpligt att tillämpningsområdet för den nya delgivningsformen begränsas inom den ram som gäller för kungörelsedelgivning med person som har känt hemvist i riket. I några remissyttranden har föreslagits att även föreläggande för gäldenär i mål om betalningsföreläggande och i mål om borgenärsed skall kunna delgivas i förevarande ordning. Med hänsyn till domstolsprocessens speciella karaktär i nämnda mål anser jag mig ej kunna biträda dessa förslag.

Jag delar kommitténs uppfattning att beslut om delgivning genom handlingens avlämnande i den söktes hemvist eller fästande på hans husdörr bör fattas av rätten. Vid prövning av frågan i det enskilda fallet måste hänsyn nämligen tagas till flera olika faktorer, såsom målets art, delgivningens speciella betydelse etc., bedömanden som lämpligen bör ankomma på rätten. Intet hindrar dock att stämningssman, som ej lyckas med delgivningsförsök och ej kan få upplysning om var den sökte uppehåller sig, skriftligen underrättar den sökte om att stämningssmannen kommer att hos domstolen begära tillstånd att få avlämna försändelsen i hemvistet eller fästa den på husdörren, därest den sökte ej ger sig till känna. Sådan underrättelse bör uppenbarligen icke lämnas, då anledning förekommer att den sökte har fullt legitima skäl för sin bortovaro.

Såsom i ett remissyttrande framhållits kan det naturligtvis förekomma situationer, då kungörelsedelgivning i nu föreskriven form är ött föredraga framför det nya delgivningssättet. Möjligheten att använda denna delgivningsform bör därför icke inskränkas. Reglerna om kungörelsedelgivning med person, som har känt hemvist inom riket, bör följaktligen bibehållas i rättegångsbalken vid sidan av de nya delgivningsbestämmelserna. Det torde få ankomma på rätten att besluta, om det ena eller det andra av de två delgivningssätten skall tillämpas.

Reglerna om den nya delgivningsformen torde lämpligen böra upptagas i 33 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken. Lagändringen föranleder vissa formella jämkningar i 12 och 17 §§ konkurslagen.

Kommittén har anfört att delgivning skulle kunna komma till stånd genom att delgivningshandlingen nedlägges i den söktes brevlåda, om samtidigt avgiven skriftlig anmaning till den sökte att hos stämningssmannen bekräfta mottagandet efterkommes. Gällande administrativa föreskrifter om

delgivning torde dock ej medgiva att ett sådant förfaringssätt tillämpas av stämningssmannen. Förfaringssättet kan ha vissa nackdelar genom att den eftersökte, när försändelsen nedlägges i hans brevlåda, får kännedom om att han är eftersökt i viss domstolssak och, om han finner det förenligt med sina intressen, kan vidtaga åtgärder för att hålla sig undan. Det synes emellertid böra övervägas, om icke befogenhet kan lämnas stämningssman att i vissa särskilda fall använda förfarandet. Härför erfordras ej lagändring, utan frågan kan regleras genom komplettering av de administrativa föreskrifterna om delgivning.

C. Frikyrkopastorers befriande från vittnesplikt

Gällande bestämmelser

Den som höres såsom vittne är i princip skyldig att omtala allt som han har sig bekant, i den mån det är av betydelse i målet. Den i 36 kap. 11 § rättegångsbalken stadgade vittneseden innehåller försäkran att säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra. Vissa undantag från vittnesplikten stadgas emellertid, bl. a. i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Detta lagrum kan sägas upptaga två huvudtyper av fall, då vittnesmål är uteslutet, nämligen dels sådana, då tystnadsplikt föreligger väsentligen med hänsyn till det offentligas intresse, dels sådana, då tystnadsplikt kan anses berättigad huvudsakligen till skydd för den enskilde. Vad angår den förra gruppen upptages bestämmelser i första stycket av paragrafen. Där stadgas, att ämbets- eller tjänsteman eller den som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöva annan allmän befattning ej må höras som vittne angående något, varom han på grund av sin ställning har att iakttaga tystnad. I motiven till stadgandet framhålles, att frågan huruvida och i vilken omfattning tystnadsplikt föreligger får bero av de särskilda författningar, som reglerar de avsedda personernas ställning, eller av de regler, som eljest kan anses gälla därom. Dylika stadganden om tystnadsplikt för tjänstemän finns bl. a. för domare i 4 kap. 11 § rättegångsbalken, för riksbankstjänstemän i 36 § lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank samt för posttjänstemän i 13 § allmänna poststadgan den 20 juni 1941.

Tystnadsplikt till skydd för den enskilde stadgas i paragrafens andra och tredje stycken för advokat, läkare, tandläkare, barnmorska och deras biträden, vilka ej må höras angående vad som blivit dem förtrott på grund av deras ställning, och för rättegångsombud, biträde och försvarare, som ej må vittna om vad som förtrotts dem för uppdragets fullgörande. Om den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill, kan dock vittnesförhör äga rum med här avsedda personer angående omständigheter, varom de eljest varit skyldiga iakttaga tystnad. Lagrummet innehåller därjämte erinran om att tystnadsplikten för nämnda enskilda yrkesutövare i vissa fall kan upphävas av särskilda stadganden om upplysningsplikt. Därjämte före-

skrides, att annan än försvarare är skyldig att avgiva utsaga i mål angående brott, varå icke kan följa lindrigare straff än straffarbete i två år.

I fråga om de sålunda angivna enskilda yrkesutövarna — advokat, läkare, barnmorska och deras biträden — ges regler om tystnadsplikt i 30 § av de av Kungl. Maj:t den 31 oktober 1947 (nr 826) fastställda stadgarna för Sveriges advokatsamfund, 60 § i allmänna läkarinstruktionen den 19 december 1930 (nr 442) och 13 § reglementet den 11 november 1955 (nr 592) för barnmorskor. Advokat är »skyldig att, där god advokatsed så fordrar, förtiga vad han erfarit i sin yrkesutövning». Läkare är förbjuden att »yppta vad honom i denna hans egenskap blivit i förtroende meddelat». Barnmorska får ej yppta vad henne i denna egenskap blivit meddelat i förtroende, ej heller i oträngt mål uppenbara vad hon själv iakttagit angående barnaföderskas enskilda förhållanden.

Vid sidan av de regler om tystnadsplikt, för vilka nu redogjorts, utsäges i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, att om tystnadsplikt för präst är särskilt stadgat. Denna erinran i lagtexten syftar på en bestämmelse i 7 kap. kyrkolagen — »om hemliga skriftermål» — där 2 § lyder:

När synden är så hemlig, att hon ingen annan än Gud och syndaren eller flera i synden delaktiga kunnig är, och syndaren för prästen henne bekänner och ångrar samt bättring lovar, då skall han avlösas, och ingen prästman må en sådan syndare och hans brott röja (vid livsstraff till görande). Utkommer något sådant av prästen eller någon, som står på lur, det skall aldrig äga vitsord, och en sådan lurant skall, ävensom prästen, straffas (till livet).

Asidosätter präst som lyder under domkapitel sin tjänsteplikt, äger domkapitlet enligt 13 § 2 mom. lagen den 13 november 1936 om domkapitel (nr 567) tilldela honom varning eller suspendera honom. I svårare fall sker åtal vid domstol.

I visst hänseende åtnjuter även frikyrkopastor befrielse från vittnesplikt, nämligen när han tjänstgjort som medlare mellan äkta makar. Enligt stadgandet i 14 kap. 3 § giftermålsbalken må medlare i äktenskapstvister ej höras som vittne om vad han vid medlingen erfarit. Medling mellan makar kan enligt 14 kap. 1 § giftermålsbalken verkställas förutom av präst i församling av svenska kyrkan även av behörig vigselförrättare inom annat trossamfund. Kyrklig vigsel må enligt 4 kap. 2 § giftermålsbalken äga rum inom svenska kyrkan och inom annat trossamfund, om Konungen medgivit, att vigsel må förrättas inom samfundet. Sådan rätt att förrätta vigsel har medgivits prästerskap hos ett flertal frikyrkliga samfund.

Historik

Före processreformen modifierades vittnesplikten av spridda bestämmelser om att vittne ej ägde uttala sig rörande vissa omständigheter. Förutom förut citerade, alltjämt gällande stadgande i kyrkolagen föreskrevs exempelvis i 17 kap. 7 § äldre rättegångsbalken, att fullmäktig ej ägde vitt-

na om det som hans huvudman under rättegången förtrott honom. Även för vissa andra fall fanns i lag stadgad en tystnadsplikt, vilken som följdverkan medförde begränsning av möjligheten att vittna.

Med hänsyn till den tvekan som rådde angående innebörden i vissa fall av de då gällande föreskrifterna ansågs vid processreformen lämpligt att i rättegångsbalken närmare angiva i vilka fall vittnesmål skulle vara uteslutet.

Processkommissionen uttalade efter att ha behandlat frågan om tjänstemäns tystnadsplikt följande:

Likaså måste det anses vara ett samhälleligt intresse, att allmänhetens tillit till personer i viss ställning icke rubbas genom att de tvingas att yppa vad de i förtroende erfarit. Ur denna synpunkt kan i viss omfattning skydd anses påkallat för vad som i förtroende erfarits av präst, vare sig han är anställd i statskyrkan eller i annat trossamfund, av läkare eller av advokat. Bestämmelser, som under närmare angivna förutsättningar utesluta vittnesförhör om sådana förhållanden, som nu berörts, torde böra intagas i en blivande lag.

Vid riksdagsbehandlingen av den i anledning av processkommissionens betänkande avgivna propositionen (nr 80/1931) angående huvudgrunderna för en rättegångsreform uttalade särskilda utskottet i avgivet utlåtande, att det även syntes böra övervägas, huruvida icke, åtminstone i brottmål, befrielse från vittnesplikt kunde stadgas beträffande omständigheter, som meddelats i förtroende. En ovillkorlig skyldighet att yppa även förtroliga meddelanden skulle enligt utskottets mening vara ägnad att störa sammanlevnaden och stundom ställa den enskilde inför svåra inre konflikter.

Processlagberedningen som på grundval av 1931 års principbeslut utarbetade förslag till ny rättegångsbalk, fann det emellertid icke tillrådligt att medgiva en allmän befrielse från vittnesskyldighet beträffande yttranden, som skett i förtroende, då härigenom möjligheterna till fullständig utredning i alltför hög grad skulle minskas. Beredningen visade därvid särskilt på de olägenheter som skulle kunna framträda i grova brottmål. I de fall då skydd för förtroliga meddelanden vore särskilt påkallat gäves emellertid enligt processlagberedningens mening tillräckligt skydd genom reglerna i 36 kap. 5 §. Dessa regler hade i processlagberedningens förslag den lydelse som upptagits i gällande lag.

Som framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för gällande rätt har frikyrkopastorer ej upptagits bland de grupper, som befriats från vittnesplikt beträffande i förtroende mottagna meddelanden. Angående statskyrkoprästs rätt att iakttaga tystnad anförde processlagberedningen, att bestämmelser härom funnes i kyrkolagen och att övervägande skäl talade för att denna fråga alltjämt reglerades av den kyrkliga lagstiftningen.

Under behandlingen hos Kungl. Maj:t, i lagrådet och i riksdagen av förslaget till ny rättegångsbalk berördes ej frågan om prästs eller frikyrkopastors tystnadsplikt.

Frågans behandling vid 1954 års riksdag

I två vid 1954 års riksdag väckta likalydande motioner (I: 36 och II:56) framhölls att medan en statskyrkokoprästs tystnadsplikt, när det gällde bikt, var skyddad enligt lag en frikyrkopastor vid avgivande av vittnesmål kunde åläggas att yppa vad som förtrotts honom under tysthetslöfte. Under hänvisning härtill hemställdes i motionerna om utredning angående lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Sedan första lagutskottet inhämtat yttranden¹ över motionerna från vissa myndigheter och sammanslutningar anförde första lagutskottet i sitt av riksdagen sedermera godkända utlåtande (nr 16) att den i motionerna påtalade olikheten i fråga om tystnadsrätten icke syntes låta sig väl förena med den likställighet mellan svenska kyrkan och andra trossamfund, som religionsfrihetslagen förutsatte. De djupt personliga förtroenden, vilka under bikten insegel kunde givas en själasörjare, borde denne äga bevara vid vittnesförhör, oavsett vilket trossamfund han tillhörde. Att detta torde vara en allmänt omfattad uppfattning, syntes utskottet framgå av i ärendet inkomna yttranden. Den nuvarande ordningen innebar emellertid, att en domstol om saken ställdes på sin spets nödgades förelägga en som vittne åberopad frikyrkopastor att redogöra för vad han erfarit vid mottagande av bikt.

Utskottet framhöll, att avsevärda svårigheter var förenade med en lagändring i det angivna syftet. Framför allt var det vanskligt att avgränsa den grupp, som kunde finnas böra erhålla tystnadsrätt vid avgivande av vittnesmål. Frikyrkoförsamlingarna ägde icke alltid en från församlingens övriga medlemmar fast avgränsad pastorsbefattning, vilket vore en naturlig följd av att frikyrkorörelserna utvecklats ur enskilda sammanslutningar för gemensam andaktsövning under ledning endast av lekmän. Denna karaktär hade i en del fall bibehållits, men i andra fall hade sammanslutningarna efter hand vunnit en fastare organisation och anställt särskilda pastorer. Inom flera av de större frikyrkorörelserna anordnades en grundlig pastorsutbildning, och stränga krav ställdes på dem som önskade anställning som pastor, under det andra religiösa samfund anlitade lekmän, som icke fått någon särskild utbildning för detta ändamål.

Under hänvisning till nu angivna omständigheter ifrågasatte utskottet hurvida en utvidgning av tystnadsrätten icke borde begränsas till pastorer inom sådana frikyrkliga trossamfund, som erhållit vigselrätt. Det vore visserligen ej givet, att urvalet av de samfund, inom vilka vigsel må förrättas, skedde efter samma synpunkter, som borde vara avgörande för nu ifrågasatta begränsning. För att generellt vigselmedgivande skulle kunna medgivas ett trossamfund torde emellertid ställas sådana utbildnings- och kompetenskrav på dess pastorer, att vad som i sådana hänseenden kunde fordras för en utvidgning av tystnadsrätten måste anses uppfyllt. En gränsdragning efter angivna linjer, vilken genom sin anknytning till en redan bestående indel-

¹ Beträffande innehållet i yttrandena, se L¹U 1954:16 s. 14—17.

ning tedde sig praktisk, syntes utskottet komma att omfatta samtliga större frikyrkosamfund.

Utskottet framhöll vidare, att oavsett hur den grupp frikyrkopastorer bestämdes, som kunde anses böra undantagas från fullständig vittnesplikt, likställighet mellan denna grupp och svenska kyrkans präster ej enligt utskottets mening kunde uppnås utan ändring i kyrkolagen. Även utan en sådan ändring torde likväl motionärernas önskemål kunna tillfredsställande tillgodoses genom att gruppen frikyrkopastorer jämfördes med yrkesgrupperna advokater och läkare i fråga om rätt att undandraga sig vittnesmål.

I fortsättningen anförde utskottet.

Vid en sådan lagändring möta dock nya problem. Av flera remissinstanser erinras om att den rätt att tåga, som för närvarande medges vissa yrkesgrupper, motsvaras av en i särskilda författningar ålagd skyldighet att tåga, och det framhålles, att det ej synes böra ifrågakomma att inskränka frikyrkopastorernas vittnesplikt utan att samtidigt ålägga dem en på något sätt sanktionerad plikt att iakttaga tystnad. I detta sammanhang må emellertid erinras om att straffrättskommittén i sitt förslag till brottsbalk (SOU 1953: 14) tagit avstånd från den av Thyrén i dennes strafflagförslag framlagda tanken att ge en allmän bestämmelse om brott mot tystnadsplikt. I Thyrens utkast till lagstiftning om brott mot enskild frid upptogs straff för »den som utan tillräckliga skäl uppenbarar enskild persons hemlighet, varom han genom sin ställning eller sitt yrke erhållit kännedom». Inom straffrättskommittén övervägdes visserligen att efter mönster från utländsk lagstiftning föreslå stadgande om straff för den som obehörigen yppar hemlighet varom han erhållit kännedom i sin verksamhet såsom läkare, sjuksköterska, barnmorska eller apotekare eller under fullgörande av vissa allmänna uppdrag. Vid införande av en sådan bestämmelse synes ha kunnat övervägas att medtaga även frikyrkopastorer bland de yrkesgrupper, som ålades straffsanktionerad tystnadsplikt. Emellertid har straffrättskommittén icke ansett en så allmän straffbestämmelse lämplig, och det stadgande om brott mot tystnadsplikt, som slutligen upptagits i brottsbalksförslaget, avser endast den som är eller varit anställd i allmän tjänst eller av statlig eller kommunal myndighet tillkallad för överläggning eller medverkan i dess verksamhet eller som fullgör eller fullgjort lagstadgad tjänsteplikt. Det torde sålunda vara förenat med svårigheter att åstadkomma en straffsanktion för frikyrkopastorernas tystnadsplikt.

Enligt utskottets mening förtjänar det emellertid närmare övervägas, huruvida en inskränkning av frikyrkopastorernas vittnesplikt med nödvändighet måste sammanknytas med en i allmän lag eller författning ålagd tystnadsplikt. Det må erinras om att enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken rättegångsombud, biträde eller försvarare ej må höras som vittne om vad som för uppdragets fullgörande förtrotts honom men att en däremot svarande tystnadsplikt ej är sanktionerad för annan än advokat.

Vidare må uppmärksammas, att frikyrkopastorer vid sin utbildning regelmässigt åläggas att i tystnad bevara vad de erfarit vid personlig självård samt att pastorerna inom Metodistkyrkan och Svenska missionsförbundet också högtidligen avlägga löfte att ej röja sådana omständigheter. Över huvud taget torde den nu diskuterade frågan få ses i sammanhang med det förut antydda avgränsningsproblemet. I samma mån som man begränsar en utvidgning av tystnadsrätten till pastorer med grundligare utbildning och stör-

re kompetens, minska givetvis betänkligheterna mot att inskränka vittnesplikten utan motsvarande sanktion för tystnadsplikten. Genom en lämpligt avvägd begränsning skulle man även komma till rätta med de farhågor för missbruk av tystnadsrätten för de fall, att sådan rätt medgäves personer, vilka, i motsats till ämbets- och tjänstemän samt andra i 36 kap. 5 § rättegångsbalken upptagna yrkesutövare, ej äro underkastade disciplinär tillsyn.

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan om utredning angående rätt för frikyrkopastor att undandraga sig vittnesmål angående vad som blivit honom förtrott i hans egenskap av själasörjare.

Såsom tidigare nämnts godkände riksdagen utskottets utlåtande, och riksdagsskrivelsen i ämnet (nr 164) överlämnades sedermera till 1951 års rättegångskommitté.

Kommittén

I sin i ämnet avgivna promemoria anför rättegångskommittén att det icke kan anses tillfredsställande att en pastor i ett frikyrkosamfund skall vara skyldig att vittna om vad som anförtrotts honom som själasörjare, medan för en statskyrkokopräst obegränsad sådan skyldighet icke föreligger. Kommittén anser det önskvärt, att denna motsättning blir undanröjd. Det är emellertid av vikt, att den utvidgning av tystnadsrätten som sålunda bör komma till stånd icke sträcker sig längre än till personer, som verkligen framstår såsom själasörjare. Med hänsyn till den vitt skilda strukturen hos olika trossamfund synes en begränsning av tystnadsrätten böra ske till sådana samfund som vunnit en fastare organisation.

Enligt vad kommittén påpekar förekommer numera ej längre någon form för erkännande av vissa trossamfund. En särskild form av auktorisation för att tillgodose det syfte som här är i fråga torde icke böra tillskapas. I samband med att Kungl. Maj:t lämnar medgivande till att vigsel må äga rum inom visst trossamfund sker emellertid en prövning av samfundets organisation. Det är visserligen icke givet att denna prövning sker efter samma synpunkter som bör vara avgörande för frågan om undantag från vittnesplikten. Av förarbetena till religionsfrihetslagen framgår dock att ett samfund för att erhålla vigselrätt förutsättes ha erforderlig fasthet i organisationen och sådana utbildnings- och kompetenskrav på dess pastorer att vigselrätt kan anförtros dem. Med hänsyn till den prövning, som sålunda sker, torde det vara möjligt att utvidga tystnadsrätten till sådana samfund som erhållit generellt vigselmedgivande. Med en på så sätt bestämd avgränsning skulle de flesta frikyrkosamfund komma att omfattas av tystnadsrätten.

Därest tystnadsrätten begränsas till de trossamfund, som erhållit generellt vigselmedgivande, torde några större praktiska svårigheter enligt kommitténs mening icke föreligga att utskilja de personer inom samfunden, som har sådan ställning att undantaget från vittnesplikten bör gälla för dem. Det bör icke ifrågakomma att begränsa tystnadsrätten till att omfatta endast de personer inom samfunden som erhållit behörighet som vigselförrättare enligt länsstyrelsens bemyndigande. Tystnadsrätten bör gälla för alla

de befattningshavare inom samfundet, som kan anses äga ställning som själasörjare.

Kommittén framhåller, att vid en utvidgning av tystnadsrätten fråga uppkommer om denna rätt bör motsvaras av en på något sätt sanktionerad plikt att tåga. Stora svårigheter torde dock föreligga att åstadkomma en straffsanktion för frikyrkopastors tystnadsplikt. Därest tystnadsrätten begränsas på sätt kommittén föreslagit, synes större betänkligheter icke föreligga mot att inskränka vittnesplikten utan motsvarande sanktion för tystnadsplikten. Kommittén erinrar om att det redan nu i vissa fall föreligger frihet från vittnesplikt utan däremot svarande sanktionerad tystnadsplikt.

Det undantag från skyldigheten att avlägga vittnesmål som stadgas för präst avser formellt — enligt vad kommittén påpekar — endast vad som anförtrotts prästen vid »hemligt skriftermål». Det kan emellertid antagas, att domstolarna icke skulle vara benägna att överhuvud påfordra vittnesmål av präst om vad som anförtrotts honom i hans ämbete. För frikyrkopastor torde nu åsyftas en rätt att undandraga sig vittnesmål av samma omfattning som den, vilken sålunda enligt praxis synes föreligga för präst i svenska kyrkan. Därest ett särskilt stadgande om tystnadsrätt för frikyrkopastor införes — med bibehållande av hänvisningen till kyrkolagen för präst i svenska kyrkan — skulle denna rätt emellertid formellt erhålla vidare omfattning än för statskyrkopräst, vilket enligt kommitténs mening icke vore tillfredsställande. För att uppnå jämställdhet i detta avseende mellan präster inom svenska kyrkan och andra trossamfund föreslår kommittén därför den lösningen av frågan, att det för advokater, läkare m. fl. givna stadgandet i andra stycket av 36 kap. 5 § rättegångsbalken ändras att avse jämväl själasörjare, såväl i svenska kyrkan som i annat trossamfund som erhållit vigselrätt, och att i följd härav hänvisningen till kyrkolagen i samma paragrafs sista stycke utgår. Bestämmelsen i 7 kap. 2 § kyrkolagen är emellertid given till skydd för båda parterna vid bikten så att tystnadsplikten för prästen icke kan upphävas genom den andra partens samtycke. Den av kommittén nu föreslagna bestämmelsen om prästs vittnesplikt förutsätter därför en ändring i kyrkolagen. Endast därigenom kan en konsekvent lösning ernås. Utan ändring i kyrkolagen synes dock möjligen tystnadsrätt för själasörjare utom statskyrkan kunna genomföras på det sättet, att de genom en ändring i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken jämställas med advokater, läkare m. fl., medan vad som nu stadgas om statskyrkopräster icke ändras.

Yttrandena

I yttrandena har ej från något håll i princip rests invändningar mot att vittnesplikten för frikyrkopastorer begränsas. *Filadelfiaförsamlingen i Stockholm* yttrar, att eftersom frågan om införande i vår lagstiftning av bestämmelser, som reglerar frikyrkopastorers tystnadsplikt länge varit aktuell, har församlingen med tillfredsställelse tagit del av rättegångskommitténs för-

slag. *Evangeliska fosterlands-stiftelsen* förklarar sig dela kommitténs uppfattning, att det icke kan anses tillfredsställande, att en pastor i annat trossamfund än svenska kyrkan skall vara skyldig att vittna om vad som anförtrots honom i den personliga själavården, medan för statskyrkopräst obegränsad sådan skyldighet icke föreligger. Denna motsättning synes icke överensstämma med den likställighet mellan svenska kyrkan och andra trossamfund, som 1951 års religionsfrihetslagstiftning förutsätter. Då därtill kommer, att även pastorer i annat trossamfund än svenska kyrkan bedriver en omfattande själavård, och de människor, som anförtrot sig åt dem, bör kunna veta, att dessa icke är skyldiga att inför domstol röja, vad som anförtrots dem i deras egenskap av själasörjare, synes ifrågavarande motsättning böra undanröjas. *Förbundet för religionsfrihet* anser det icke böra föreligga någon principiell skillnad mellan statskyrkopräster och andra predikanter. *Frikyrkliga samarbetskommittén* finner det högst angeläget att frågan om frikyrkopastors rätt att undandraga sig vittnesmål om vad som blivit honom anförtrott i hans egenskap av själasörjare regleras. Denna fråga har inom de frikyrkliga samfunden under senare år fått en växande aktualitet genom att dessa samfunds pastorer i allt större omfattning i sin själavårdande verksamhet får betjäna även människor utanför de frikyrkliga församlingarna. *Hovrätten för Västra Sverige* förklarar sig i princip dela åsikten att själasörjare vare sig de är präster i svenska kyrkan eller tillhör frikyrkosamfund bör, när de åberopas såsom vittnen i rättegång, beredas samma rätt att undandraga sig vittnesmål angående vad som blivit dem förtrott i deras ifrågavarande egenskap.

Vad angår utformningen av en lagreform på området har kommitténs huvudförslag — innebärande ändring såväl av 36 kap. 5 § rättegångsbalken som 7 kap. 2 § kyrkolagen — utsatts för kritik i flera av yttrandena. *Linköpings domkapitel* erinrar om processlagberedningens yttrande, att övervägande skäl talar för att frågan om statskyrkoprästs rätt att iakttaga tystnad alltjämt regleras av den kyrkliga lagstiftningen. Ur kyrkans synpunkt föreligger intet skäl till lagändring i det berörda ärendet. Någon framställning härom har icke heller gjorts från kyrkligt håll. Även om kyrkolagen icke ger präst rätt och skyldighet att iakttaga tystnad i den omfattning, som de till grund för utredningen liggande motionerna menar, så bör tystnadsplikten få betraktas som ett till ämbetet hörande åliggande. Därest nu statsmakterna lagstiftningsvägen vill garantera tystnadsrätt för frikyrkopastorerna, som tidigare saknat dylik rätt, torde detta i och för sig icke utgöra något vägande skäl för ändring av den lagstiftning, som redan reglerar den svenska kyrkans prästerskap åvilande tystnadsrätten och tystnadsplikten. Den för frikyrkopastor avsedda tystnadsrätten bör garanteras och intagas i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, där övriga i likartade uppgifter ställda personer närmare är angivna.

Ej heller *hovrätten för Nedre Norrland* ansluter sig till kommitténs huvudförslag. Denna remissinstans hävdar, att frikyrkopastorerna bör tiller-

kännas samma tystnadsrätt som för närvarande gäller för präst i svenska kyrkan. Nämnda tystnadsrätt har sin grund i kyrkolagens bestämmelser om hemligt skriftermål (bikt). Synbarligen har det sedan mycket lång tid tillbaka ansetts självfallet att bikthemligheten ej under något förhållande eller av någon anledning finge offras. Det hemliga skriftermålet betraktas som ett sakrament. Avlösningen (absolutionen) torde vara dess huvudsyfte. Den härledes ur bibeln och torde tillmätas väsentlig betydelse för och av kyrkan. Någon ändring av ifrågakommande bestämmelser i kyrkolagen lär med hänsyn härtill ej böra ifrågakomma. Med den ståndpunkt som vi i vårt land intagit genom 1951 års religionsfrihetslag måste det emellertid otvivelaktigt anses riktigast att alla trossamfund, såväl kristna som icke kristna, får samma ställning i förevarande avseende. Om man fasthåller vid tanken att nämnda rätt och plikt har sin huvudsakliga grund i bikthemligheten, bör i vart fall sådana trossamfund som i sina troskränningar omfattar bikten anses ha berättigade krav på likställighet med svenska kyrkan. Härvid torde de flesta frikyrkliga trossamfunden komma i fråga. Den omständigheten att ett trossamfund icke erkänner bikten såsom institut bör dock knappast tillmätas avgörande vikt. Med bikt jämförliga, av samvetsnöd föranledda djupa förtroenden torde förekomma, vilka i samma mån är i behov av skydd. *Sveriges advokatsamfund* erinrar om att den av rättegångskommittén nu verkställda utredningen föranletts av riksdagens hemställan i anledning av de vid 1954 års riksdag väckta motionerna i ämnet. Syftet med dessa motioner var att få till stånd sådan lagsiftning att frikyrkopastor med avseende å rätten att inför domstol förtiga bikthemligheter skulle bli likställd med statskyrkans prästerskap. Någon ändring av de regler som i detta hänseende gäller beträffande statskyrkoprästerna torde däremot icke från något håll ha föreslagits eller ifrågasatts. Samfundet finner det därför i viss mån överraskande att rättegångskommitténs utredning utmynnar i ett förslag till lagändring även i fråga om statskyrkans präster. Vilken betydelse den föreslagna lagändringen i den delen kan antagas ha är en fråga, som icke kan besvaras utan närmare utredning om de nu gällande bestämmelsernas innebörd. Såsom kommittén framhållit avser det för en präst stadgade undantaget från vittnesplikten formellt endast vad som anförtrots prästen vid hemligt skriftermål. Kommittén har visserligen tillagt att det kan antagas att domstolarna i praxis icke skulle vara benägna att överhuvud påfordra vittnesmål av präst om vad som anförtrots honom i hans ämbete, men i vad mån detta antagande är riktigt kan knappast anses tillfredsställande utrett. Kommittén synes väsentligen ha grundat uttalandet på vad domkapitlet i Linköpings stift anfört i sitt till första lagutskottet avgivna yttrande över de vid 1954 års riksdag väckta motionerna. Vilket stöd domkapitlet har haft för sitt yttrande i denna del undandraget sig samfundets bedömning. Det kan enligt samfundets mening starkt ifrågasättas huruvida den för statskyrkans präster gällande rätten och plikten att iakttaga tystnad verkligen sträcker sig så långt som domkapitlet gjort gällande och sålunda omfattar allt som »delgivits eller anförtrots» prästen i hans ämbete. Utan en mera ingående utred-

ning av vad som kan anses vara gällande rätt i detta avseende är det omöjligt att bedöma huruvida icke kommitténs förslag innebär en — måhända sakligt omotiverad — utvidgning av förbudet mot vittnesmål till fall som icke omfattas av de nu gällande bestämmelserna. Det är å andra sidan tydligt, att kommitténs förslag — såvitt gäller statskyrkans prästerskap — i vissa hänseenden innebär en väsentlig försämring av det skydd för bikthemligheten som bestämmelserna i kyrkolagens 7 kap. 2 § avsett att tillskapa. Till en början är här att beakta det av kommittén påpekade förhållandet att kyrkolagens bestämmelser i ämnet är givna till skydd för bikten såsom sådan och gäller gentemot båda parterna vid bikten. Den som biktat sig kan alltså icke genom att samtycka till ett vittnesförhör tvinga prästen att vittna om vad han erfarit. Ett genomförande av kommitténs förslag, vilket såsom kommittén framhållit förutsätter att kyrkolagen ändras, innebär i detta hänseende en ganska väsentlig ändring, för vilken ingen motivering lämnats. Men vidare bör observeras att kommitténs förslag innebär att skyddet för bikthemligheten, som nu är absolut, försvagas därigenom att stadgandet i 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken göres tillämpligt även på statskyrkans präster. Följden härav skulle bli att en statskyrkopräst i vissa grövre brottmål skulle bli skyldig att vittna om vad han erfarit under bikt. Enligt samfundets uppfattning måste starka tvivel råda om det sakligt berättigade i de nu antydda försämringarna av skyddet för bikthemligheten. Enligt samfundets mening synes kommitténs förslag i fråga om statskyrkans präster icke så mycket ha förestavats av en övertygelse om att de nu gällande reglerna lämpligen bör ändras utan snarare föranletts därav att kommittén trots sig genom dessa ändringar kunna skapa en lagtekniskt framkomlig väg att tillmötesgå önskemålet om likställighet i det avseende varom här är fråga mellan frikyrkopastorerna och statskyrkans prästerskap. En sådan likställighet vore i och för sig motiverad, men den bör enligt samfundets uppfattning icke åstadkommas genom att man utan sakligt vägande skäl ändrar de för statskyrkans präster nu gällande reglerna och likställer dessa präster med advokater, läkare m. fl. Vad särskilt angår frikyrkopastorerna är det enligt samfundets mening tydligt att man, med utgångspunkt från att de i fråga om skyddet för bikthemligheten bör vara likställda med statskyrkans präster, har att beakta samma synpunkter som i det föregående anförts beträffande de sistnämnda. Även beträffande frikyrkopastorerna kan sålunda ifrågasättas huruvida icke kommitténs förslag å ena sidan innebär ett alltför vidsträckt förbud mot vittnesmål och å andra sidan — i de fall där förbudet bör gälla — innefattar sakligt omotiverade inskränkningar i skyddet för bikthemligheten.

Föreningen Sveriges häradshövdingar (styrelsens majoritet), som avstyrkt förslaget och förordat att frågan underkastas ytterligare utredning, anser att rättegångskommittén ej lyckats komma helt till rätta med de svårigheter, som är förenade med en lagändring i förevarande fråga. Det synes föreningen som om förslaget beträffande tystnadsrättens omfattning går längre än

vad motionärerna åsyftat och längre än som kan anses av behovet påkallat. Det finns knappast anledning att själasörjares tystnadsrätt skall — såsom fallet är med advokaters, läkares, tandläkares och barnmorskors tystnadsrätt — omfatta allt vad som anförtrots dem på grund av deras ställning och de i samband därmed erfarit. Grunden för tillskapande av tystnadsrätt är nämligen icke densamma och motiverar endast tystnadsrätt beträffande förhållanden som anförtrots själasörjaren i denna hans egenskap under omständigheter, som är att likställa med bikt. Detta medför i sin tur att det icke bör finnas något utrymme för tystnadsrätt för själasörjares biträden. Det synes också vara i hög grad tveksamt, huruvida — såsom enligt förslaget blir fallet — själasörjare skall vara skyldig att vittna om bikthemlighet i de fall då den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, medgivit det. På grund av stadgandet i 36 kap. 5 § fjärde stycket skulle själasörjare med förslagets avfattning bli skyldig att avgiva vittnesutsaga i mål angående brott, varå icke kan följa lindrigare straff än straffarbete i två år. Detta synes icke vara godtagbart med hänsyn till grunden för själasörjares tystnadsrätt, som väl ytterst är att den, som är anfäktad av samvetsförebråelser eller oviss om hur han i en svår etisk konfliktsituation bör handla, skall kunna anförtro sig åt en i religiösa och moraliska frågor kvalificerad rådgivare. — Därest den ifrågasatta ändringen i kyrkolagen skulle komma till stånd och i överensstämmelse med kommitténs förslag om upphävande av sista stycket i 36 kap. 5 § rättegångsbalken genomföras, synes kunna anmärkas att bestämmelsen i paragrafens första stycke blir tillämpligt på själasörjare i svenska kyrkan.

Two ledamöter av häradsövdingeföreningens styrelse förklarar sig avstyrka kommitténs förslag såvitt därigenom ändring i nu gällande rätt vidtagits för statskyrkoprästernas vidkommande. En godtagbar lösning förefaller vara, att frikyrkopastors ställning konstrueras i enlighet med vad som nu gäller för statskyrkopräst. Om en sådan reform icke framstår som genomförbar med tanke på eventuella vanskligheter att för frikyrkopastorernas del laborera med begreppet bikt (hemligt skriftermål) eller av annan orsak, synes vara att föredraga det av kommittén skisserade förslaget att jämställa frikyrkopastorer med advokater, läkare etc. och ej ändra vad som nu stadgas om statskyrkopräst.

Beträffande avgränsningen av den kategori personer inom trossamfunden, som enligt förslaget skall äga undandraga sig vittnesplikten — i lagutkastet angivna såsom själasörjare — yttrar *hovrätten för Västra Sverige* att med förslaget tydligen avses innehavare av särskild befattning såsom själasörjare. För den händelse att ordinerade frikyrkopastorer, som ej innehar särskild befattning, anses böra omfattas av det nya stadgandet, torde ett klargörande uttalande härom i motiveringen till det blivande lagförslaget vara önskvärt.

Hovrätten anför i denna fråga vidare.

Hovrätten, som saknar närmare kännedom rörande förhållandena inom de olika samfundet, har sig bekant att det inom vissa av dessa är församlingarna obetaget att till pastorsbefattning kalla samfundsmedlem, oavsett om denne genomgått predikantutbildning eller ej. Om och i den mån det faktiskt förekommer att pastorsbefattningar beklädes med personer utan dylik utbildning, synes underlaget för rättegångskommitténs ståndpunkts-tagande i denna del vackla. Hovrätten hävdar vidare, att just med hänsyn till den för frikyrkosamfundet typiska medverkan av lekmän (personer vilka saknar pastorsutbildning), vilken lär omfatta även själavården (t. ex. heltidsanställda evangelister), det sannolikt ibland torde kunna erbjuda praktiska svårigheter att i ett givet fall avgöra huruvida den såsom vittne åberopade personen skall anses innehava befattning såsom själasörjare.

Även hovrätten för Nedre Norrland anser den ifrågavarande avgränsningen erbjuda vissa svårigheter. En begränsning till i huvudsak pastorer synes dock, såvitt hovrätten kunnat finna, stå i god överensstämmelse med i vart fall många frikyrkliga samfunds uppfattning. Det av rättegångskommittén föreslagna ordet själasörjare är till sin innebörd obestämt. Begreppet själasörjare synes kunna omfatta envar, som ägnar sig åt själavård, ett uttryck som ej är alldeles lätt att tolka. Själavårdande verksamhet torde i ej ringa grad utövas av diakonissor, slumsystrar m. fl., vilka knappast bör fritagas från vittnesplikt. Den av hovrätten åsyftade begränsningen skulle måhända kunna vinnas genom att i stället — beträffande personer inom annat trossamfund än svenska kyrkan — en anknytning göres till den ställning som präst i svenska kyrkan intager. *Sveriges advokatsamfund* hävdar, att begreppet själasörjare är alltför vagt för att lämpligen kunna användas i detta sammanhang. Av två skäl är det av betydelse att kretsen av de personer, som gentemot en begäran om vittnesförhör kan åberopa tystnadsplikt, blir bestämd med sådan grad av exakthet att tvekan icke skall behöva uppstå rörande frågan huruvida en såsom vittne åberopad person tillhör eller icke tillhör denna krets. Dels är det nämligen av vikt för allmänheten att, innan uppgifter lämnas i förtroende, kunna bedöma huruvida den åt vilken man vill anförtro sig omfattas av tystnadsplikten eller icke, dels är det med hänsyn till rättegångarnas behöriga förlopp angeläget att domstolarna icke skall behöva ställas inför tveksamma spørsmål huruvida en viss person skall få höras som vittne eller icke. De personkategorier som omfattas av de nu gällande bestämmelserna i 36 kap. 5 § rättegångsbalken är skarpt avgränsade, men detta skulle icke längre bli fallet, om kretsen utökas med »själasörjare». Skall en lagändring i förevarande avseende genomföras, ifrågasätter samfundet om det icke vore lämpligast att i lagtexten använda ordet präst såsom beteckning för de personer som här åsyftas. Därmed skulle enligt samfundets uppfattning vinnas en önskvärd begränsning av den personkrets inom vilken frihet från vittnesplikt skulle föreligga. Den skulle nämligen bli begränsad till pastorer inom sådana samfund, som är fastare organiserade med ett klart avgränsat pastorsämbete. Särskilt om frihet från vittnesplikt införes

utan att man samtidigt ålägger vederbörande en på något sätt sanktionerad tystnadsplikt, synes anledning föreligga att gå varsamt fram och icke utsträcka bestämmelserna till att gälla andra än sådana personer som inom vederbörande samfund erhållit pastorsutbildning och som verkligen utövar prästämbetet såsom sitt egentliga kall.

Ej heller *Föreningen Sveriges häradshövdingar* anser begreppet själasörjare så fast avgränsat att det utan vidare är lämpat att användas i lagtexten för det ändamål, varom nu är fråga. Någon analys av begreppet har icke heller försökts i motiveringen. Inom svenska kyrkan har, åtminstone tidigare, såsom själasörjare betecknats endast den som är vigd till präst inom kyrkan. Det finns emellertid även andra befattningshavare i kyrkan, som utövar själavårdande verksamhet. Så är till exempel i stor utsträckning fallet med diakoner och diakonissor. De synes mycket väl kunna betecknas såsom själasörjare i förslagets mening, och det förefaller icke orimligt att åt dem skulle tillerkännas befrielse från att vittna om det som anförtrotts dem på grund av deras ställning. Inom frikyrkosamfunden har begreppet själasörjare icke samma hävd som inom svenska kyrkan. Vilka som inom vissa frikyrkosamfund skulle komma att hänföras till själasörjare torde vara högst ovisst. Inom vissa trossamfund är det medlemmarnas skyldighet att bekänna sina synder inför annan medlem av samfundet. Denne behöver icke vara innehavare av pastors- eller predikantbefattning. Det kan ligga nära till hands att betrakta en sådan lekmannabroder som den andres själasörjare. Enligt kommitténs uttalanden är det icke avsett att begränsa tystnadsrätten till att omfatta allenast de personer inom samfundet, som erhållit behörighet såsom vigselförrättare enligt länsstyrelsens bemyndigande, utan att tystnadsrätten skall gälla för alla de befattningshavare inom samfundet som kan anses äga ställning såsom själasörjare. Mot bakgrunden av vad föreningen anfört och med hänsyn till att i förekommande fall domstol måste kunna snabbt taga ståndpunkt till huruvida tystnadsrätt föreligger eller icke synes en klarare avgränsning av de tystnadsberättigades krets vara högeligen önskvärd.

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm befarar, att ovisshet kan komma att råda om tolkningen av begreppet själasörjare, en ovisshet, som kunde tvinga en själasörjare att genom vittnesbevisning eller på annat sätt visa, att han åtnjuter lagstadgad tystnadsrätt. *Evangeliska fosterlands-stiftelsen* anser, att en utvidgning av tystnadsrätten ej bör sträcka sig längre än till personer, som verkligen framstår såsom själasörjare. *Frälsningsarmén i Sverige* hävdar, att dess officerare såsom själasörjare bör stå i samma kategori som präster och pastorer inom svenska kyrkan och frikyrkorna.

Förbundet för religionsfrihet förklarar sig ej kunna dela kommitténs synpunkt att det skulle vara av vikt att utvidgningen av tystnadsrätten endast skulle gälla själasörjare. En sådan begränsning skulle missgynna dels vissa religiösa minoritetsgrupper, dels de kyrkfria och de religiöst ointresserade. Även medlemmar av dessa kategorier kan givetvis i en nödsituation känna ett starkt behov av att anförtro sig åt någon och bör då

ha samma rätt som de samfundsreligiösa att kräva tystnadsrätt för denne. Förbundet är väl medvetet om att detta delvis ligger utanför ramen för den nu aktuella utredningen, men anser att hela frågan bör tagas upp i detta sammanhang, eftersom den föreslagna lösningen är ägnad att försvåra och avsevärt försena en lösning av problemet.

Beträffande förslaget om begränsning av tystnadsrätten till de trossamfund, som erhållit generellt vigselmedgivande finner *Frikyrkliga samarbetskommittén* det angeläget att en klar avgränsning kommer till stånd i fråga om den kategori på vilken den föreslagna nya lagstiftningen äger tillämpning. Därvid synes en lämplig gräns kunna dragas dels vid de samfund som i samband med erhållen vigselbehörighet visat sig uppfylla kravet på viss fasthet i organisationen, dels vid personer inom ifrågavarande samfund som otvetydigt har ställning som själasörjare.

Hovrätten för Nedre Norrland erinrar om att dissenterlagskommittén på sin tid betonade att ett trossamfund för att kunna tillerkännas vigselrätt icke finge sakna organisatorisk fasthet och att samfundet borde prövas vara på visst sätt kvalificerat att tjäna såsom ett rättsordningens organ. Dessa synpunkter är enligt hovrättens mening visserligen av betydelse i fråga om vigselrätt. Några liknande synpunkter kan dock knappast anföras i fråga om vittnesplikens utsträckning. Här bör fastmer varje samfunds egna trosläror anses ensamt avgörande. Inskränkning av tystnadsrätten till trossamfund, inom vilket vigsel må förrättas, förefaller därför omotiverad. Den ter sig också lagtekniskt egendomlig; sambandet mellan vigselrätt och tystnadsrätt blir för läsaren obegripligt. För övrigt förtjänar det framhållas att också andra religioners intressen måste tillgodoses. Att bikt eller därmed jämförliga förtroenden kan förekomma även i trossamfund, som ej medgivits vigselrätt, synes hovrätten sannolikt. *Advokatsamfundet* gör å sin sida gällande, att begränsningen till de trossamfund, som erhållit vigselrätt, torde sakna nämnvärd praktisk betydelse, då nämligen de flesta frikyrkosamfund erhållit generellt vigselmedgivande. Vidare kan invändas att prövningen av frågan om vigselmedgivande icke torde ske efter samma synpunkter, som bör vara avgörande för frågan om undantag från vittnesplikten.

Förbundet för religionsfrihet framför allvarliga betänkligheter mot förslaget att sammankoppla rätten att slippa avlägga vittnesmål med vigselrätten. En kyrklig vigsel har för närvarande både en juridisk och en religiös funktion. Det är därför naturligt att samhället måste ställa vissa krav på vigselförrättarnas kvalifikationer. Den tid torde väl emellertid icke vara avlägsen då äktenskapets juridiska sida regleras genom obligatoriskt civiläktenskap, varefter det givetvis bör stå vem som helst fritt att nedkalla gudomlig välsignelse över föreningen.

Om frågan huruvida i samband med införande för frikyrkopastorer av

en tystnadsrätt de också bör åläggas en sanktionerad tystnadsplikt yttrar *Linköpings domkapitel* att det får anses rimligt, att frikyrkopastors tystnadsrätt förbindes med tystnadsplikt. I motsatt fall blir talet om likställighet mellan svenska kyrkans präster och frikyrkopastorerna illusoriskt. Domkapitlet hävdar, att frågan om tystnadsplikten principiellt får anses vara en kyrkosamfundens sak. Den skall regleras och garanteras av det samfund, vartill själasörjaren i fråga hör. Inom svenska kyrkan har det varit och är alltfört så, att prästerskapet icke tillförsäkras tystnadsrätt och tystnadsplikt annat än genom kyrkolagens stadgande i dess 7 kap. 2 §. Enligt Frikyrkliga samarbetskommitténs uppgift understrykes vid utbildningen av pastorer tystnadsplikten och två samfund, nämligen Metodistsamfundet och Svenska missionsförbundet, avkräver vid invigningen av de nya pastorerna ett högtidligt löfte om tystnadsplikt beträffande sådant, som blottas för dem i deras egenskap av pastorer och själasörjare. Härav framgår klart, att tystnadsplikten både avkräves och garanteras av kyrkosamfundet i fråga. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* anser svårigheterna att åstadkomma sanktion för tystnadsplikten ej oöverkomliga. *Hovrätten för Västra Sverige* ifrågasätter, huruvida icke en omprövning bör ske av frågan om straffsanktionering av brott mot själasörjares tystnadsplikt i anslutning till 15 kap. 7 § i det föreliggande förslaget till brottsbalk.

Frikyrkliga samarbetskommittén förklarar sig med tillfredsställelse ha uppmärksammat att kommittén lagt stor vikt vid frågan huruvida den ifrågasvarande rätten att undandraga sig vittnesmål kan lagfästas utan en motsvarande, på något sätt sanktionerad tystnadsplikt. Enligt samarbetskommitténs uppfattning är denna fråga visserligen i första hand av principiellt och teoretiskt intresse. Samarbetskommitténs uppfattning är att lagstiftning om tystnadsrätt i förevarande fall mycket väl kan tänkas utan motsvarande sanktionerad tystnadsplikt. Om en lagstiftning om tystnadsplikt kommer till stånd, skulle ändå icke denna lagstiftning eller hänsynen till sanktioner från det borgerliga samhällets sida vara det avgörande motivet för frikyrkopastorn att obrottsligt iakttaga tystnad med vad han mottagit under biktens insegel. Han kommer under alla förhållanden att känna sig bunden i första hand av en religiöst motiverad tystnadsförpliktelse. Enligt samarbetskommitténs uppfattning minskar därigenom den genom borgerlig lagstiftning sanktionerade tystnadspliktens betydelse som ett logiskt och ur allmänna moraliska synpunkter motiverat komplement till den lagstadgade tystnadsrätten.

Samarbetskommittén anför vidare.

Den betydelse plikten att iakttaga tystnad med vad som delgivits under bikt tillmätas inom de frikyrkliga samfundet framgår av den uppmärksamhet som ägnas frågan i pastorsutbildningen, där samfundet genomgående starkt inskräper den religiösa förpliktelsen att respektera bikthemligheten. Inom flera av de frikyrkliga samfundet, och bland dem de största, är var och en som avskiljs för pastorstjänst dessutom bunden av ett i avskiljningen givet tysthetslöfte. Den religiöst motiverade tystnadsförpliktelse

sen är så djupt förankrad inom de frikyrkliga samfundens pastorskårer, att samarbetskommittén för sin del skulle kunna överväga att, som ett tillmötesgående av allmänna önskemål om en formell rättslig bekräftelse av redan existerande förhållanden, förorda en lagstiftning också om tystnadsplikt. Här synes en direkt parallell föreligga till den rätt och sanktionerade plikt till tystnad varom 14 kap. 3 § andra stycket giftermålsbalken stadgar beträffande medlare i äktenskap.

Evangeliska fosterlands-stiftelsen ger uttryck åt den uppfattningen att, därest lagligt skydd ges pastor att inför domstol förtiga bikthemlighet, absoluta krav också måste kunna ställas på honom att i tystnad bevara sådant, som yppats för honom under bikt. Garantier härför torde emellertid kunna vinnas på annat sätt än genom lagstiftning, nämligen dels genom att kravet på absolut tystnad beträffande sådant, som yppats under bikt, understrykes vid pastorsutbildningen i berörda trossamfunds teologiska skolor, dels genom en bestämmelse, att pastorerna vid inträdet i sina ämbeten under högtidliga former avlägger löfte att icke röja sådant, som anförtratts dem i deras egenskap av själasörjare. Inom Evangeliska fosterlands-stiftelsen tillämpas redan en dylik ordning.

Departementschefen

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår gäller enligt kyrkolagen, att präst inom svenska kyrkan är förpliktad att iakttaga tystnad om det som han under biktens insegel erfarit. Genom att stadgandet i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, vilket upptar vissa regler om befrielse från vittnesplikten, innehåller en hänvisning till nämnda stadgande i kyrkolagen är statskyrkopräst förhindrad att vid avgivande av vittnesmål yppa sådana förtroenden. För pastor tillhörande annat trossamfund föreligger ej något motsvarande undantag från vittnesplikten.

Rättegångskommitténs förevarande förslag, som tillkommit på riksdagens initiativ, syftar till att utjämna den olikhet, som i nu angivna hänseende råder mellan statskyrkans präster och prästerna inom frikyrkosamfundet. Mot detta syftemål har vid remissbehandlingen ej framkommit några invändningar, och även för egen del anser jag det i princip riktigt att frikyrkopastorerna här tillförsäkras en ställning, motsvarande den som tillkommer prästerna inom svenska kyrkan. En reform i denna riktning måste anses ligga i linje med de grundsatser, varpå den svenska religionsfrihetslagstiftningen bygger.

Kommitténs förslag innebär, att frikyrkopastorerna skall i avseende å vittnesplikt jämföras med de kategorier som omförmäles i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken (advokater, läkare m. fl.). För att full likställighet mellan statskyrkopräster och frikyrkopastorer skall ernås har kommittén emellertid samtidigt föreslagit, att jämväl statskyrkoprästerna skall jämföras med nämnda kategorier. Detta innebär, att den för statskyrkopräst nu gällande mycket vidsträckt tystnadsplikt skulle begränsas i så måtto, att den som givit förtroendet skulle kunna medgiva vittnes-

måls avläggande och att vittnesmål skulle kunna avläggas i mål som rör grova brott. I motsats till vad som nu gäller skulle sålunda en statskyrko-präst kunna i vissa fall komma i den situationen, att han vid domstol i samband med avgivande av vittnesmål nödgades yppa vad han under bik- tens insegel erfarit.

Vad rättegångskommittén sålunda föreslagit har vid remissbehandlingen utsatts för kritik från flera håll, och även jag finner den valda lösningen mindre tillfredsställande. Det synes knappast riktigt att åvägabringa lik- ställigheten till priset av att det inom statskyrkan rådande skyddet för bikt- hemligheten uppluckras, då några andra motiv för en sådan uppluckring ej framkommit. Enligt min mening bör man i stället välja den lösningen, att frikyrkopastor befrias från vittnesplikten i en omfattning som motsva- rar vad som för närvarande gäller för präst inom svenska kyrkan. Det bör således ej vara tillåtet att höra frikyrkopastor såsom vittne beträffande så- dant som han erfarit under förhållanden motsvarande bikten inom svenska kyrkan, oavsett om den som givit förtroendet medgivit vittnesmålet och även oavsett om saken skulle gälla grovt brott.

En förutsättning för att den sålunda föreslagna ordningen skall kunna genomföras är att undantaget från vittnesplikten begränsas till sådana som inom frikyrkosamfunden verkligen intar en ställning motsvarande den som tillkommer präst i statskyrkan. Det av kommittén föreslagna uttrycket själasörjare är såsom anmärkts i vissa remissyttranden ej tillräckligt fast avgränsat. Den kategori som åsyftas torde klarare avgränsas genom att i lagtexten nämnes präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan jämte person, som intager en motsvarande ställning inom sådant trossamfund. Ett exempel på den senare gruppen är officerare inom frälsningsarmén. Självfallet bör genomgående upprätthållas krav på att det skall vara fråga om själasörjare, som har erforderlig utbildning och kompetens för sin syss- la, och han bör utöva denna som sitt egentliga kall.

Enligt kommitténs förslag skulle likställigheten med svenska kyrkan avse endast sådana trossamfund, som erhållit generellt vigselmedgivande. Såsom motiv härför har angivits, att i samband med fråga om medgivande av vigselrätt en prövning sker, huruvida samfundet har erforderlig fasthet i organisationen. Ehuru kommitténs förslag har vissa fördelar med hänsyn till den klara avgränsning det ger, anser jag det riktigare att regeln får gälla frikyrkosamfund oavsett om det har vigselrätt eller ej. Spörsmålet torde ej ha större praktisk betydelse, eftersom de flesta av de i landet existerande frikyrkosamfundet för närvarande är utrustade med vigselrätt.

I likhet med vad som gäller för prästerskapet inom svenska kyrkan bör friheten från vittnesplikten avse sådana förtroenden, som lämnats vid hem- ligt skriftermål. För trossamfund, som icke erkänner bikten såsom insti- tut, torde befrielsen få gälla därmed jämförliga, av samvetsnöd föran- ledda djupa förtroenden, lämnade till prästen — eller den med honom i förevarande hänseende likställde — i denna hans egenskap.

Liksom rättegångskommittén anser jag att den föreslagna ordningen

beträffande vittnesplikten ej behöver förknippas med en däremot svarande sanktionerad tystnadsplikt för frikyrkopastor. Såsom framhållits i lagstiftningsärendet föreligger redan nu i vissa fall en frihet från vittnesplikt utan att denna är förbunden med en straffsanktionerad tystnadsplikt. Vad frikyrkopastorerna beträffar torde man kunna räkna med att här avsedda förtroenden bevaras oavsett att någon i lag uttryckt tystnadsplikt ej föreligger. Tydligtvis uppfattas tystnadsplikten inom frikyrkosamfunden såsom ett så starkt religiöst motiverat krav att lagstiftning i ämnet näppeligen kan tänkas få någon egentlig betydelse. Enligt vad som upplysts brukar frikyrkopastorerna vid sin utbildning regelmässigt åläggas att i tystnad bevara vad de vid personlig självavård erfarit.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts förordar jag att till 36 kap. 5 § sista stycket rättegångsbalken fogas en bestämmelse, enligt vilken präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning icke må höras som vittne om något som han erfarit vid hemligt skriftermål eller under därmed jämförliga förhållanden. Den i nämnda stycke upptagna hänvisningen till kyrkolagen torde i anslutning härtill böra redaktionellt jämkas.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 januari 1961.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga (*Bilaga A*) till detta protokoll utvisar, måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen sitt bifall.

Ur protokollet:

T. Johansson

Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 6 kap. 2 §, 33 kap. 12 § och 36 kap. 5 §¹ rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 Kap.

2 §.

Protokollet skall — — — — — föra protokollet.

Ej må den anlitas som protokollfö-
rare, vilken till saken eller till nå-
gondera parten står i sådant förhål-
lande, att hans tillförlitlighet därige-
nom kan anses förringad. *Protokoll-
förare skall hava avlagt domared.*

Ej må den anlitas som protokollfö-
rare, vilken till saken eller till nå-
gondera parten står i sådant förhål-
lande, att hans tillförlitlighet därige-
nom kan anses förringad. *Den som
ej avlagt domared skall, innan han
må tjänstgöra såsom protokollföra-
re, inför domstol eller inför rättens
ordförande avlägga ed, att han skall
efter bästa förstånd fullgöra uppgif-
ten såsom protokollfö-
raren inom stängda dörrar håller. An-
gående eds utbytande mot försäkran
på heder och samvete gälle i tillämp-
liga delar vad om domared är stad-
gat.*

33 Kap.

12 §.

Har den — — — — — i tidning.

Vad nu sagts äge motsvarande till-
lämpning, om den sökte har känt

Vad nu sagts äge motsvarande till-
lämpning, om den sökte har känt

¹ Senaste lydelse av 36 kap. 5 § se SFS 1954: 432.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

hemvist inom riket och han eller någon, till vilken handlingen enligt 8 § må överlämnas, ej träffas, samt upplysning ej heller kan vinnas, var den sökte uppehåller sig.

hemvist inom riket och han eller någon, till vilken handlingen enligt 8 § må överlämnas, ej träffas, samt upplysning ej heller kan vinnas, var den sökte uppehåller sig. *Finner rätten skäl därtill, må den i stället förordna, att handlingen i slutet kuvert skall avlämnas i den söktes hemvist eller fästas å hans husdörr.*

Delgivning skall — — — — — blivit fullgjort.

36 Kap.

5 §.

Ämbets- eller tjänsteman — — — — — iakttaga tystnad.

Ej heller — — — — — samtycker därtill.

Rättegångsombud, biträde — — — — — må yppas.

Utan hinder — — — — — två år.

Om tystnadsplikt för präst är särskilt stadgat.

Om tystnadsplikt för präst *inom svenska kyrkan* är särskilt stadgat. *Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning må icke höras som vittne om något, som han vid hemligt skriftermål eller under därmed jämförliga förhållanden erfarit.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen**

Härigenom förordnas, att 12 och 17 §§ konkurslagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

12 §.

Upptages borgenärs — — — — — delgivnas gäldenären.

I fråga om delgivning av konkursansökning äge vad om delgivning av stämning i tvistemål är stadgat motsvarande tillämpning. Delgivning på sätt i 33 kap. 12 § rättegångsbalken är föreskrivet må ske även då gäldenären vistas å känd ort utom riket och delgivning eljest ej kan med laga verkan ske här i riket samt konkursdomaren med hänsyn till ortens avlägsenhet eller andra omständigheter finner det icke skäligen böra krävas, att delgivningen verkställs utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt omständigheterna medgiva.

I fråga om delgivning av konkursansökning äge vad om delgivning av stämning i tvistemål är stadgat motsvarande tillämpning. Delgivning på sätt i 33 kap. 12 § *första stycket* rättegångsbalken är föreskrivet må ske även då gäldenären vistas å känd ort utom riket och delgivning eljest ej kan med laga verkan ske här i riket samt konkursdomaren med hänsyn till ortens avlägsenhet eller andra omständigheter finner det icke skäligen böra krävas, att delgivningen verkställs utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt omständigheterna medgiva.

Sker delgivning — — — — — av borgenären.

17 §.

Nu är konkursansökning gjord av borgenär, och dör gäldenären, utan att han den medgivit; har ej målet hänskjutits till rätten, vare dödsboet förelagt att till konkursdomaren inkomma med förklaring över an-

Nu är konkursansökning gjord av borgenär, och dör gäldenären, utan att han den medgivit; har ej målet hänskjutits till rätten, vare dödsboet förelagt att till konkursdomaren inkomma med förklaring över ansök-

¹ Senaste lydelse se SFS 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)

sökningen inom fjorton dagar från delfäendet. Medgiva, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutredningsman, ej samtliga dödsbodelägare ansökningen och skall förtydnessamma prövas av rätten, varde, där någon dödsbodelägars vistelseort är okänd eller dödsbodelägare uppehåller sig å avlägsen utrikes ort, sådan delägare särskilt kallad på sätt i 33 kap. 12 § rättegångsbalken sägs. Är målet, då gäldenären dör, redan hänskjutet till rätten, varde dödsboet kallat att inför rätten yttra sig över ansökningen, och gälle beträffande frånvarande delägars kallande vad nyss sagts. Söker borgenär, att avliden gäldenärs bo skall avträdas till konkurs, skall i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägars kallande till rätten tillämpas vad i första och andra punkterna föreskrivits.

(Föreslagen lydelse)

ningen inom fjorton dagar från delfäendet. Medgiva, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutredningsman, ej samtliga dödsbodelägare ansökningen och skall förtydnessamma prövas av rätten, varde, där någon dödsbodelägars vistelseort är okänd eller dödsbodelägare uppehåller sig å avlägsen utrikes ort, sådan delägare särskilt kallad på sätt i 33 kap. 12 § *första stycket* rättegångsbalken sägs. Är målet, då gäldenären dör, redan hänskjutet till rätten, varde dödsboet kallat att inför rätten yttra sig över ansökningen, och gälle beträffande frånvarande delägars kallande vad nyss sagts. Söker borgenär, att avliden gäldenärs bo skall avträdas till konkurs, skall i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägars kallande till rätten tillämpas vad i första och andra punkterna föreskrivits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Bitaga B

Vid promemoriorna den 25 juli 1956, den 20 april 1959 och den 12 november 1959 fogade förslag¹ till ändrad lydelse av vissa stadganden i rättegångsbalken

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 Kap.

2 §.

Protokollet skall — — — — — föra protokollet.
Ej må den anlitas som protokollförare, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. *Protokollförare skall hava avlagt domared.*

Ej må den anlitas som protokollförare, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. *Den som ej avlagt domared skall, innan han må tjänstgöra såsom protokollförare, inför domstol eller inför rättens ordförande avlägga ed, att han skall efter bästa förstånd fullgöra uppgiften såsom protokollförare och icke för någon uppenbara de rådslag, som förekomma då överläggning till dom eller beslut hålles inom stängda dörrar. Angående eds utbytande mot försäkran på heder och samvete gälle i tillämpliga delar vad om domared är stadgat.*

33 Kap.

12 §.

Har den — — — — — i tidning.
Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning, om den sökte har känt hemvist inom riket och han eller någon, till vilken handlingen enligt 8 § må överlämnas, ej träffas, samt upplysning ej heller kan vinnas, var den sökte uppehåller sig.

Har den sökte känt hemvist inom riket och träffas ej han eller någon, till vilken handlingen enligt 8 § må överlämnas, samt kan upplysning ej heller vinnas, var den sökte uppehåller sig, må rätten förordna, att handlingen i slutet kuvert skall avlämnas i hans hemvist eller fästas å hans husdörr.

Delgivning skall — — — — — blivit fullgjort.

¹ Ändringsförslagen har fogats, såvitt rör 6 kap. 2 §, vid departementspromemorian den 12 november 1959, såvitt rör 33 kap. 12 §, vid rättegångskommitténs promemoria den 25 juli 1956 och, såvitt rör 36 kap. 5 §, vid kommitténs promemoria den 20 april 1959. Det till kommitténs promemoria den 25 juli 1956 bilagda förslaget till ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen, vilket är likalydande med det vid remissprotokollet fogade agförslaget, har här utslutits.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

36 Kap.

5 §.

Ämbets- eller tjänsteman — — — — — iakttaga tystnad.

Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrots dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill.

Ej heller må *själasörjare i svenska kyrkan eller i annat trossamfund, inom vilket enligt Konungens medgivande vigsel må förrättas*, advokat, läkare, tandläkare, barnmorska eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrots dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill.

Rättegångsombud, biträde — — — — — må yppas.

Utan hinder — — — — — två år.

Om tystnadsplikt för präst är särskilt stadgat.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 februari 1960.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 2 februari 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 januari 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen B. Hjern.

Lagrådet yttrade:

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget avser, att 6 kap. 2 §, 33 kap. 12 § och 36 kap. 5 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse. Ändringarna röra tre helt skilda frågor, vilka här nedan behandlas under var och en av de tre paragraferna.

6 KAP.

2 §.

Den i förevarande paragraf föreslagna ändringen avser den ed som skall avläggas av protokollförare vid domstol. Lagrådet har intet att erinra mot förslaget men vill understryka att, såsom departementschefen framhållit, domaraspirant lämpligen bör avlägga domared redan när han första gången anlitas för protokollföring och icke då avlägga den särskilda protokollförarleden för att senare gå domared.

33 KAP.

12 §.

Från äldre lagstiftning upptogs i 1734 års lag för tvistemål den ordningen, att en svarande, som sökte hålla sig undan, i vissa fall kunde delges stämning genom att den fästes på hans husdörr. Med ändringar i fråga om de

närmare förutsättningarna m. m. bibehölls detta förfarande, s. k. spikning, till dess det i nya rättegångsbalken ersattes av möjlighet till surrogatdelgivning respektive kungörelsedelgivning (33 kap. 8—10, 12, 13, 20 §§). På vissa andra områden förekommer alltså spikningsförfarande. Erinras må sålunda om bestämmelserna för överbringande av underrättelse till gäldenär att utmätning sökts eller till hyresgäst att verkställighet begärts av beslut om avhysning (60 och 193 §§ utsökningslagen). En framställning av justitieombudsmannen (ämbetsberättelsen 1949 s. 228) om ändring av dessa bestämmelser till överensstämmelse med rättegångsbalkens delgivningsregler ledde ej till annat än en jämkning i lagtexten, innebärande att underrättelse i fortsättningen ej finge fästas på dörren annorledes än i slutet kuvert. Mot den av justitieombudsmannen förordade reformen framhöll föredragande departementschefen, att den syntes alltför vittgående för att böra vidtagas vid en tidpunkt, då en genomgripande omarbetning av hela utsökningsrätten vore tämligen nära förestående. Han erinrade i övrigt bl. a. att ett kungörelseförfarande icke i det föreliggande sammanhanget borde införas, enär borgenärens möjligheter att snabbt erhålla utmätning därigenom skulle allvarligt försämrats. (NJA II 1951 s. 577 o. 578.)

Det ålderdomliga spikningsförfarandet måste även i sin modifierade form vara ägnat att väcka uppseende bland den söktes grannar och andra som råka se det med sigill försedda anslaget. Enligt vad erfarenheten visat drabbar obehaget härvid icke alltid blott den sökte. När en inneboende sökes, tro kanske grannarna, att saken gäller dennes hyresvärd. Från delgivningsmannens sida kan lätt förväxling ske, när i huset bo flera hyresgäster med samma namn o. s. v. Om dylika fall var närmare tal i justitieombudsmannens ovannämnda framställning. Det torde under här angivna förhållanden böra krävas starka skäl för att det skall anses nödvändigt att införliva spikningsförfarandet även med den nya rättegångsordningen.

Ändringsförslaget hänför sig till andra stycket i 33 kap. 12 § rättegångsbalken. Där avses det fall, att en handling skall delges någon som har känt hemvist i riket, varvid dock hinder för delgivningen möter, i det att varken den sökte eller någon, till vilken handlingen enligt 8 §:ns bestämmelser om surrogatdelgivning må överlämnas, träffas samt upplysning ej heller kan vinnas om var den sökte uppehåller sig. Lagrummet medger att delgivning då får ske genom att rätten förordnar, att handlingen skall anslås å en för allmänheten tillgänglig plats i dess kansli, samt låter införa meddelande därom i allmänna tidningarna och, om det antages därigenom komma till den söktes kännedom, även i annan tidning. Har delgivning på detta sätt skett med part, erfordras ej vid ny delgivning av samma slag och i samma mål med den parten, att meddelande införes i tidning. En viktig begränsning av stadgandets räckvidd följer av 13 §. Delgivning av stämning i brottmål får sålunda ej ske i denna ordning, och stämning i tvistemål må på detta sätt delges endast då anledning förekommer, att den sökte avvikit eller eljest håller sig undan. En ytterligare inskränkning av mindre praktisk betydelse framgår av 20 § sista stycket.

Enligt rättegångskommitténs förslag borde, i stället för vad nu angivits, gälla, att rätten för här avsedda fall ägde förordna, att handlingen i slutet kuvert skulle avlämnas i den söktes hemvist eller fästas å hans husdörr. I remitterade förslaget tänkes den gällande ordningen visserligen skola bibehållas men kompletterad på det sätt, att rätten har möjlighet att, om den finner skäl därtill, i stället förordna, att handlingen skall i slutet kuvert avlämnas i den söktes hemvist eller fästas å hans husdörr.

Vad rättegångskommittén främst haft att invända mot den nuvarande ordningen synes ha varit, att kungörelsedelgivningen vore att betrakta huvudsakligen som en formell delgivning, vilken endast i undantagsfall bragtes till den söktes kännedom. Kommittén har förmenat, att den som äger känt hemvist i riket har större utsikt att få kännedom om delgivningen, om delgivningshandlingens uppsattes på hans husdörr eller på annat sätt — såsom genom brevlåda — avlämnas i hans hemvist. Till denna uppfattning synes departementschefen ha anslutit sig, dock att han, i likhet med en remissmyndighet, framhållit, att situationer kunna förekomma, då kungörelsedelgivning i nu gällande ordning är att föredraga.

Härtill må anmärkas, att ifrågavarande bestämmelser för närvarande sannolikt ha sin största praktiska betydelse, då det gäller att delge stämning eller andra partsinlagor med den som avvikit eller eljest håller sig undan. För andra parten kan vara av stor vikt att, oaktat delgivning på vanligt sätt ej kan ske, hans talan likväl prövas. Kungörelsedelgivningen är ett medel att uppnå detta syfte. Som departementschefen framhållit är emellertid ej uteslutet, att även en kungörelsedelgivning kommer till den söktes kännedom. Införandet i ortstidning kan leda till att exempelvis den som tagit arbete på annat håll får sådan kännedom. En bortovarandes intressen kunna stundom bevakas av någon som i sin verksamhet har att följa vad som kungöres i allmänna tidningarna o. s. v. Det kan emellertid icke bestridas, att det av rättegångskommittén förordade delgivningssättet stundom skulle mera verksamt bidra till att den sökte finge vetskap om delgivningen. Att enbart med hänsyn härtill övergå till detta delgivningssätt synes dock, i betraktande av de allvarliga olägenheter som äro förbundna med ett spikningsförfarande, icke böra ifrågakomma. Enligt lagrådets mening kan i huvudsak samma praktiska resultat ernås, om efter förebild av enahanda bestämmelser för surrogatdelgivning även beträffande här ifrågavarande delgivning löreskrevs, att meddelande med posten skall sändas till den sökte under hans vanliga adress.

Förslag om återinförande av spikningsförfarandet har först framställts av stämmningsmännen i de tre största städerna, som därvid livligt förordat denna metod bl. a. ur den synpunkten att redan utsikten, att spikning kunde följa, vore ägnad att underlätta vanlig delgivning med personer, som med nuvarande regler vore svåra att anträffa. Även om en sådan förmodan kan antagas ha skäl för sig, synas fördelar i detta hänseende icke uppväga olägenheterna av spikningsförfarandet. Detsamma kan sägas beträffande rättegångskommitténs åberopande av den kostnadsbesparing som skulle vinnas genom kungörelsedelgivningens slopande.

Från stämmingsmännens sida har såsom ett argument för införande av spikningsförfarande uppgivits, att det stundom förekomme att en person, som ej kunde åtkommas med surrogatdelgivning, även kunde hindra delgivning i vanlig ordning enbart genom att hålla sig inomhus och undandraga sig varje försök av stämmingsmannen att nå förbindelse med honom vare sig genom personligt besök eller i telefon. Vad sålunda uppgivits kan vara förljant att uppmärksammas, särskilt som det måhända kan ifrågasättas, om bestämmelserna angående kungörelsedelgivning i ett sådant fall överhuvud äro tillämpliga. En förutsättning för kungörelsedelgivning enligt 12 § andra stycket är, att upplysning ej kan vinnas, var den sökte uppehåller sig. I det här förutsatta fallet vet man emellertid, att han hela tiden befinner sig i bostaden. I delgivningskapitlets 6 § föreskrives, att delgivning genom handlings överlämnande anses ha verkställts, även när den sökte vägrar att mottaga handlingen. Detta torde — i enlighet med äldre doktrin, jfr bl. a. Tryggers kommentar till 11 kap. äldre rättegångsbalken s. 32 — få anses gälla vare sig stämmingsmannen behåller handlingen eller lämnar den kvar på stället för delgivningen. Måhända kan det tyckas, att härmed borde likställas det fall, att den sökte vägrar att ge överbringaren (stämmingsmannen) tillträde för handlingens överlämnande, förutsatt naturligen att det av omständigheterna framgår att syftet härvid enbart är att hindra delgivningen. Emellertid har i äldre praxis, då för spikningsförfarande vid stämmingsdelgivning fordrades bl. a. att säker anvisning ej kunde vinnas var den sökte uppehöll sig, ansetts, att även vägrat tillträde till den lokal, där den sökte veterligen befann sig, berättigade till sådant delgivningssätt (jfr NJA 1885 s. 198 samt Trygger a.a. s. 36 not 4 och Kallenberg, Civilprocessrätt II s. 324). Med hänsyn härtill torde övervägande skäl tala för att, i anslutning till denna äldre praxis, kungörelsedelgivning anses kunna ske även för nu diskuterade fall. Vare sig man ansluter sig till den ena eller den andra av de här antydda två uppfattningarna, av vilka den första måhända skulle kräva ett förtydligande tillägg till 6 §, torde i allt fall vara klart, att dessa fall icke böra tillmätas avgörande betydelse för frågan om spikningsförfarandets återinförande.

På nu anförda skäl avstyrker lagrådet förslaget om införande av spikningsförfarande i nya rättegångsbalken samt hemställer, att ändringen i fråga om 12 § andra stycket begränsas till att en andra punkt tillägges av innehåll, att meddelande om att handlingen anslagits i kansliet därjämte skall med posten sändas till den sökte under hans vanliga adress.

36 KAP.

5 §.

Förslaget avser att för präster och därmed jämställda inom andra trosamfund än svenska kyrkan begränsa den allmänna vittnesplikten i en omfattning, som svarar mot den i sista stycket av förevarande paragraf åsyf-

tade särskilda tystnadsplikten för präst inom svenska kyrkan. I följd härav skall enligt förslaget »präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning» icke få höras som vittne om »något, som han vid hemligt skriftermål eller under därmed jämförliga förhållanden erfarit». Lagrådet har i sak intet att erinra mot förslaget men vill framhålla att, med hänsyn till vikten av att undantagen från vittnesplikt erhålla en fast avgränsning, vad departementschefen därutinnan anfört bör uppfattas som verkliga definitioner. Som präst eller person med motsvarande ställning får alltså anses endast den som har erforderlig utbildning och kompetens för sådan syssla och utövar den som sitt egentliga kall. Hit kunna exempelvis höra frälsningsarméns officerare men däremot ej dess underofficerare. Såsom jämförliga med hemligt skriftermål äro vidare endast att räkna av samvetsnöd föranledda djupa förtroenden, lämnade till prästen eller den med honom likställde i denna hans egenskap. Då emellertid dessa definitioner i lagtexten icke torde behöva angivas närmare än som skett, lämnar lagrådet den föreslagna avfattningen utan erinran.

Förslaget innebär ingen ändring i fråga om statskyrkoprästs frihet från vittnesplikt, då det gäller sådant som yppats vid hemligt skriftermål, men utgår från att den är obegränsad. Härom synes emellertid icke föreligga full enighet inom doktrinen (jfr Kallenberg, Civilprocessrätt II s. 1071 och Sundberg, Kyrkorätt s. 234 och 251). Det torde i allt fall vara klart, att den föreslagna andra punkten i paragrafens sista stycke bör tillämpas i överensstämmelse med vad som kan anses gälla för präst inom svenska kyrkan.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

Därest lagrådets hemställan beträffande 33 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken bifalles, bör ett postmeddelande såsom där förordats sändas även i de fall som avses i 12 och 17 §§ konkurslagen. Detta torde dock framgå även utan ändring i konkurslagen. Anses uttrycklig bestämmelse önskvärd, bör i stället för de i det remitterade förslaget upptagna orden »första stycket» tilläggas »andra stycket».

Ur protokollet:

Trygve Hellners

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÅNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådets den 15 februari 1960 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 22 januari 1960 remitterade förslagen till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

Efter redogörelse för vad lagrådet yttrat anför föredraganden.

Med anledning av lagrådets kritik mot förslaget till ändring i delgivningsreglerna vill jag ånyo understryka, att kungörelsedelgivning är en formell åtgärd, som vanligen icke leder till att den sökta får kännedom om den handling som skall delgivas, och att ändringsförslaget syftar till att — icke minst i den söktes eget intresse — skapa bättre möjligheter till att den sökta verkligen får del av handlingen. Såsom framhållits från stämningmannahåll föreligger uppenbarligen ett praktiskt behov av att i rättegång kunna verkställa delgivning genom handlingens avlämnande i den söktes hemvist eller dess fästade på hans husdörr. Jag vill också erinra om att ett sådant delgivningsförfarande redan förekommer enligt utsökningslagen och har i den form som den där tillämpas veterligen ej givit anledning till kritik.

Såsom framgår av remissprotokollet är det avsett, att delgivningen i de avsedda fallen regelmässigt skall tillgå så, att handlingen — i slutet kuvert — nedlägges i den söktes brevlåda. Försändelsen skall icke fästas på husdörren, om brevlåda finnes. Det är alltså endast i de fall, då brevlåda saknas i anslutning till bostaden, som det skulle kunna komma i fråga, att försändelsen fästes på dörren. Att märka är även, att den föreslagna delgivningsformen ej får begagnas med mindre rätten förordnat därom. Det får förutsättas att, innan sådant förordnande meddelas, flera misslyckade försök till delgivning i vanlig ordning redan ägt rum. Rättens beslut torde regelmässigt komma att fattas på grundval av utredning från stämningmannens sida, vari dessa misslyckade delgivningsförsök och omständigheterna

i övrigt i delgivningsärendet redovisas. Det må i detta sammanhang påpekas, att det klientel på vilket den föreslagna delgivningsformen kan tänkas komma till praktisk användning ofta består av människor, som uppenbarligen icke vill göra rätt för sig utan på allt sätt söker undandraga sig sina förpliktelser.

Jag vill också betona att delgivning i den föreslagna formen ej skall vara tillåten, då fråga är om stämning i brottmål. Ej heller stämning i tvistemål får enligt förslaget delgivas på detta sätt annat än då rätten funnit anledning förekomma, att den sökte avvikit eller eljest håller sig undan.

I anledning av lagrådets påpekande, att det ifrågavarande delgivningsförfarandet skulle vara särskilt ägnat att väcka uppseende bland den söktes grannar och andra, torde böra erinras om att delgivningen f. n. i motsvarande fall sker på så sätt, att handlingen anslås på en för allmänheten tillgänglig plats i rättens kansli, varjämte meddelande därom införes ej blott i allmänna tidningarna utan även, om det kan antagas därigenom komma till den söktes kännedom, i annan tidning. Det är tydligt, att delgivning som sker på nu angivet sätt kan vara mer ägnad att utsätta den sökte för obehag än att handlingen i slutet kuvert nedlägges i hans brevlåda eller — i de mycket sällsynta fall sådant kan förekomma — fästes på hans husdörr.

Som exempel på en situation då den föreslagna delgivningsformen skulle vara särskilt stötande har lagrådet angivit att när en inneboende sökes, granarna kanske tror, att saken gäller hans hyresvärd. I det anförda exemplet är det dock knappast tänkbart att delgivning skulle ske genom att handlingen fästes på husdörren. Delgivning kan nämligen i det åsyftade fallet ske genom att handlingen överlämnas till hyresvärden. Endast om denne eller annan, till vilken handlingen enligt reglerna för surrogatdelgivning får lämnas, icke anträffas blir det aktuellt att använda den föreslagna delgivningsformen. Lagrådet har också pekat på risken att när det i huset bor flera hyresgäster med samma namn förväxling från delgivningsmannens sida lätt kan ske. Detta är dock knappast troligt, eftersom enligt vad förut framhållits delgivning i den föreslagna formen ej skall få ske med mindre rätten förordnat därom efter föregående utredning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts anser jag mig ej böra frångå det remitterade förslaget på denna punkt. För att klart ge uttryck åt grundsatsen att fästande på husdörren ej skall ske, när försändelsen kan avlämnas på annat sätt, vill jag dock förorda, att det ifrågavarande stadgandet i 33 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken kompletteras på så sätt att efter ordet »eller» inskjutes satsen »om så ej kan ske».

Vad beträffar förslaget om frikyrkopastorers befriande från vittnesplikt vill jag i anledning av lagrådets påpekande, att det inom doktrinen råder delade meningar i frågan huruvida den för statskyrkopräst i kyrkolagen stadgade tystnadsplikten är absolut, understryka att — såsom framgår av remissprotokollet — förslaget utgår från att så är fallet.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen, det under 1) anmärkta efter komplettering i enlighet med vad i det föregående anförts, måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Clas Amilon